

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(лютий – березень 2026 року)

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд)	4
SALVADOR COUTINHO DOS SANTOS AMADO v. Portugal: відсутність публічного слухання та достатній обсяг перевірки Верховним Судом оцінки роботи заявника як судді – відсутність порушення	4
SIMONCINI v. San Marino: ретроактивне законодавче втручання у процедуру призначення судді та її результат – порушення	7
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	13
RAMISHVILI v. Georgia: відмова в задоволенні позову про захист честі, гідності та ділової репутації, поданого адвокатом щодо висловлювань, зроблених у прямому ефірі священнослужителем – порушення	13
MANJANI v. Albania: відмова в зарахуванні заявника до Школи магістратів через судимість за крадіжку, вчинену в неповнолітньому віці – порушення	15
T. K. v. Georgia (ухв.): скарга на невиконання Державою позитивного зобов'язання щодо захисту приватного та/або сімейного життя заявниці від втручання з боку іншої приватної особи, що відбулося, зокрема, у просторі соціальної мережі Facebook – заяву визнано неприйнятною	19
ZAGANJORI v. Albania (ухв.): звільнення заявника з посади голови Верховного Суду відповідно до Закону про перевірку – заяву визнано неприйнятною	23
ABRAHAMYAN v. Armenia (ухв.): відмова в задоволенні позову про визнання батьківства щодо заявниці, поданого нею після смерті стверджуваного батька – заяву визнано неприйнятною	27
SZELÉNYI AND OTHERS v. Hungary: недосконалість національної нормативно-правової бази, яка регулює проведення «перевірок доброчесності» певних категорій державних службовців – порушення	31
GREEN ALLIANCE v. Bulgaria: недоліки в нормативно-правовій базі, яка дозволяла впровадження «агентів під прикриттям» до приватних організацій і представників «вільних професій» – порушення	37
Стаття 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів)	42
MORAWIEC v. Poland: рішення Дисциплінарної палати Верховного Суду щодо імунітету судді від кримінального переслідування та її відсторонення від здійснення повноважень – порушення	42

BOYAROV AND OTHERS v. Ukraine (ухв.): неможливість отримати доступ до певних російських вебсайтів після прийняття українською владою рішення про введення санкцій проти юридичних осіб, які керують цими вебсайтами – заяви визнано неприйнятними	45
Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)	49
FLORIO AND BASSIGNANA v. Italy: поєднання заходів конфіскації та відшкодування шкоди, застосованих до заявників за вчинення правопорушення – порушення	49
SKRYBKA v. Ukraine (ухв.): обмеження щодо виплати пенсії працюючим пенсіонерам – заяву визнано неприйнятною	53
GRAHAM AND OTHERS v. Finland (ухв.): експропріація муніципалітетом земельної ділянки та стверджувана недостатність компенсації – заяву визнано неприйнятною	55
Рішення ЄСПЛ проти України	60

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

SALVADOR COUTINHO DOS SANTOS AMADO v. Portugal (№ 44794/19)

Обставини справи

Справа стосувалася оцінки заявника Вищою радою правосуддя (Conselho Superior da Magistratura, далі – CSM), якою його робота була оцінена як «незадовільна». У результаті проти нього було автоматично порушено дисциплінарне провадження, на час розгляду якого його було тимчасово відсторонено від виконання обов'язків судді.

Заявник, громадянин Португалії, обіймав посаду судді з 2006 року. У 2018 році за результатами атестації Вища рада суддів (CSM) оцінила його роботу як «незадовільну» та тимчасово відсторонила його від виконання обов'язків до завершення автоматичної дисциплінарної процедури.

На підставі звіту судового інспектора J. G. щодо оцінки CSM дорікнула заявнику, серед іншого, за прогули в період з 2013 по 2017 рік та за низьку продуктивність. Зокрема, вона вважала, що його неодноразові прогули запламували репутацію його суду та призвели до перенесення слухань після того, як свідки та адвокати вже були викликані. Крім того, було встановлено, що продуктивність заявника була низькою, незважаючи на те, що суд мав незначну кількість нерозглянутих справ.

Заявник оскаржив це рішення до Верховного Суду, стверджуючи, що «погана» оцінка не відповідала його результатам роботи. Він стверджував, що причиною багатьох його затримок було те, що він взяв на себе додаткові обов'язки, щоб допомогти колезі-судді, і що умови в суді не були такими сприятливими, як це зазначив J. G. у своєму звіті. У 2019 році Верховний Суд відмовив у задоволенні позову. Згодом, за результатами дисциплінарного провадження, Вища рада правосуддя (CSM) наклала на заявника 180-денне відсторонення від посади, визнавши, що він не виконав своїх обов'язків щодо забезпечення суспільних інтересів та сумлінного виконання роботи. Заявник не зазначав, чи оскаржував він це рішення. Посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявник, скаржився до ЄСПЛ на те, що Вища рада правосуддя не була незалежною, а судовий розгляд у Верховному Суді був несправедливим.

Оцінка Суду

Щодо питання застосовності статті 6 Конвенції ЄСПЛ зазначив, що подані до нього скарги стосувалися виключно звичайної процедури атестації, проведеної

призначеним Вищою радою правосуддя (CSM) судовим інспектором J. G. з метою оцінки результатів роботи заявника. Вони не стосувалися дисциплінарного провадження.

Оцінка не відразу ставила під сумнів право заявника виконувати свої обов'язки судді. Однак вона могла мати наслідки не лише для його кар'єрного зростання, а й для можливості зміни посади.

Крім того, на час подій оцінка «незадовільно» автоматично спричиняла тимчасове відсторонення судді від виконання обов'язків та порушення провадження для визначення його чи її непридатності до посади. Хоча тимчасове відсторонення не було санкцією, воно, проте, було запобіжним заходом, що мав юридичну силу. У справі, про яку йдеться, оцінка результатів роботи дійсно мала відчутні наслідки для виконання заявником своїх обов'язків судді.

Крім того, право заявника виконувати ці обов'язки, визнане за національним законодавством, супроводжувалося справедливою, законною процедурою оцінки, проведення якої регулювалося конкретними законодавчими нормами. Перша умова, встановлена в рішенні у справі «Вільхо Ескелінен та інші проти Фінляндії» (*Vilho Eskelinen and Others v. Finland*)¹, не була виконана, оскільки національне законодавство не обмежувало доступ суддів до суду та дозволяло їм оскаржувати рішення CSM у Верховному Суді.

Звідси випливало, що стаття 6 Конвенції застосовувалася до справи в її цивільному аспекті.

Що стосується розгляду справи у Верховному Суді, то ЄСПЛ не побачив підстав ставити під сумнів те, як Верховний Суд розподілив тягар доказування щодо питань, порушених заявником. Як стверджували національні органи, ніщо не заважало самому заявнику надати додаткові докази, яких він вимагав.

Що стосується відсутності публічного слухання, то Вища рада правосуддя (CSM) обґрунтувала свої висновки щодо низької продуктивності та прогулів заявника статистичними даними та аналізом результатів роботи, включеними до звіту про оцінку, складеного судовим інспектором J. G. Питання про достовірність заявника чи свідків не ставилося. З огляду на питання, подані на розгляд, ЄСПЛ визнав, що Верховний Суд мав у своєму розпорядженні всі матеріали справи. Крім того, заявника двічі опитували в рамках процедури оцінки. Отже, у Верховного Суду не було підстав призначати слухання з власної ініціативи. Більше того, заявник не вимагав проведення слухання, хоча мав таку можливість. Відповідно, можна обґрунтовано вважати, що він відмовився від свого права на публічне слухання в цьому суді.

Щодо питання про те, чи був обсяг перевірки Верховного Суду достатнім, Верховний Суд взяв до уваги докази, на підставі яких було здійснено загальну

¹ *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* ([ВП], № 63235/00, § 62, ECHR 2007-II).

оцінку результатів роботи заявника. Він також зауважив, що раніше до нього було застосовано санкцію за прогули, й зробив висновок, що оцінка заявника не може бути визнана непропорційною. Хоча заявник був представлений адвокатом у Верховному Суді, він мав можливість викласти свої аргументи в рамках справедливого розгляду, надавши свої докази на тих самих умовах, що й CSM.

Отже, ЄСПЛ дійшов висновку, що оцінка Верховного Суду не видавалася свавільною чи явно необґрунтованою і була належним чином мотивована. Таким чином, заявнику було забезпечено судовий перегляд достатнього обсягу щодо питань, порушених у Верховному Суді. Відповідно, провадження у Верховному Суді в цілому відбувалося з дотриманням права заявника на справедливий судовий розгляд. Звідси випливало, що порушення пункту 1 статті 6 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 3 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

У 2019 році Судова рада у пленарному складі (Consiglio Giudiziario Plenario, «CGP») призначила заявника на посаду Commissario della legge (далі за текстом – CoL), що відповідає посаді судді першої інстанції у Сан-Маріно.

Справа стосувалася скасування у 2020 році призначення заявника внаслідок законодавчого втручання з ретроактивним ефектом щодо тлумачення положень, що стосуються складу CGP. Заявник порушив адміністративне провадження з метою оскарження скасування, однак безуспішно.

Призначення заявника до CoL було підтверджено Судовою радою (Consiglio Giudiziario Plenario, «CGP») 12 лютого 2019 року (до складу якої, *inter alia*, входив суддя С.). 11 квітня 2019 року Х та Y, вважаючи себе потерпілими від призначення заявника, порушили адміністративне провадження (№ 13/2019), оскаржуючи відповідну процедуру та склад CGP, оскільки до його складу входив суддя С. Заявника було повідомлено про це провадження, але на тому етапі він вирішив не брати в ньому участі.

До завершення останнього провадження 28 вересня 2020 року, після зміни уряду та законодавчого втручання (Закон № 1/2020 від 20 лютого 2020 року) з ретроактивною дією, рішення CGP про призначення заявника було скасовано тією ж CGP. Вона вважала, що у складі CGP, яка ухвалила рішення від 12 лютого 2019 року, був недолік, адже до її складу входив суддя С., який на той час не мав безстрокового мандата, що суперечило положенням нової статті 3 Закону № 1/2020, який вважався законодавчим тлумаченням.

На той момент заявник безуспішно намагався вступити до справи № 13/2019, яка зрештою була закрита (*archiviazione*), оскільки учасники втратили інтерес до справи після їхнього призначення на посаду.

Водночас заявник порушив окрему справу (№ 37/2020), оскаржуючи рішення CGP від 28 вересня 2020 року. Розгляд справи по суті завершився відмовою у задоволенні позову 25 січня 2023 року. Це було підтверджено апеляційному порядку рішенням від 9 січня 2024 року, повідомленим 10 січня 2024 року, винесеним суддею С. Прохання заявника про самовідвід або відставку судді С. на тій підставі, що він уже виносив рішення у справі № 7/2021 (а також в інших пов'язаних справах), були відхилені відповідними органами.

Посилаючись на статтю 6 Конвенції (право на справедливий суд), заявник, зокрема, стверджував, що втручання законодавчих органів суперечило принципу верховенства права, а адміністративне провадження було надто тривалим. Також, посилаючись на статтю 8 Конвенції (право на повагу до приватного та сімейного життя), він вважав, що рішення про скасування його призначення мало серйозні наслідки для його приватного життя та репутації, й воно не відповідало закону та не було виправданим.

Оцінка Суду

Щодо стверджуваної несправедливості, що виникла внаслідок ретроактивного законодавчого втручання

Законодавство загального характеру, яке може виявитися несприятливим для сторін у судовому процесі, може бути прийняте, якщо воно фактично не було спрямовано проти судових проваджень, що перебувають на розгляді, і не мало на меті обійти принцип верховенства права, а закони також можуть бути прийняті до початку розгляду справи, не порушуючи при цьому питання за пунктом 1 статті 6 Конвенції. Однак законодавче втручання, що суперечить Конвенції, може відбутися навіть до початку судового розгляду; це відбувається у виняткових випадках, наприклад, коли рішення адміністративного органу є необхідною попередньою умовою для передачі справи до суду (отже, за таких обставин цей період також має бути враховано) або коли спір виник задовго до порушення судового провадження.

З огляду на те, що скасування призначення заявника ґрунтувалося на незаконному складі CGP, який його призначив, що є однією з підстав, наведених X та Y, не можна заперечувати, що, хоча ці дві справи самі по собі є окремими провадженнями з окремими предметами розгляду, вони мають змістовний зв'язок (щодо складу CGP, який призначив заявника), і що провадження № 13/2019 фактично було попередником провадження № 37/2020.

Дійсно, з огляду на те, що єдиними призначеннями, які були скасовані внаслідок введення в дію закону про втручання, були ті призначення, які були оскаржені (але не будь-які інші рішення CGP, пов'язані з іншими призначеннями), за відсутності провадження № 13/2019 призначення заявника не було б скасовано (на тій підставі, на якій воно було скасовано, а саме через «неправильний склад», який оскаржувався), і в заявника не було б підстав порушувати провадження № 37/2020. Звідси випливає, що обставини цієї справи можна розглядати як один із тих виняткових випадків, коли законодавче втручання, що суперечить Конвенції, може відбутися навіть до початку судового розгляду, що стосується заявника.

ЄСПЛ не може погодитися з думкою Уряду про те, що законодавче втручання не вплинуло на результат розгляду справи № 13/2019. Насправді законодавче втручання з властивим йому зворотним ефектом, за яким послідували самостійні дії CGP щодо дотримання цього закону, «вирішило» спір у цій справі щодо правильного складу CGP настільки, що у позивачів не залишилося інтересу продовжувати це провадження.

ЄСПЛ уже зазначав, що закони, спрямовані, за законом або на практиці, проти конкретних осіб, суперечать принципу верховенства права. Він також зазначає, що у цій справі, як видається, не було надано значення тому факту, що жодна особа, справа якої розглядалася або розглядається заявником як CoL,

не порушувала провадження, стверджуючи, що трибунал, який розглядав її справу, не був створений відповідно до закону. Крім того, незважаючи на характер та обмежений вплив зазначеного недоліку, не було приділено достатньої уваги принципу незмінюваності суддів протягом їхнього терміну повноважень, який загалом впливає з принципу незалежності суддів, що є необхідною передумовою верховенства права, а також принципу, згідно з яким члени судової влади повинні користуватися, як і інші громадяни, захистом від свавілля з боку законодавчої та виконавчої влади, і лише контроль з боку незалежного судового органу щодо законності такого заходу, як звільнення з посади, здатний забезпечити ефективність такого захисту.

ЄСПЛ не вбачив у зауваженнях Уряду нічого, що могло б виправдати такі свавільні дії, які, на його думку, спрямовані на обхід принципу верховенства права та поняття справедливого судочинства. У зв'язку з останнім ЄСПЛ зазначив, що такі дії порушили принцип рівності сторін, зробивши розгляд справи в адміністративних судах для заявника безвиграшним, незважаючи на відсутність будь-яких переконливих міркувань загального інтересу, здатних переважити небезпеки, властиві застосуванню ретроактивного законодавства. Тому було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції щодо вимоги справедливості.

Щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції

Спори, пов'язані з працевлаштуванням, самі по собі не виключаються зі сфери «приватного життя» у значенні статті 8 Конвенції. У таких спорах питання приватного життя зазвичай виникає двома шляхами: або через причини, що лежать в основі оскаржуваного заходу (у цьому випадку ЄСПЛ застосовує підхід, заснований на підставах) або, у певних випадках, через наслідки для приватного життя (у цьому випадку ЄСПЛ застосовує підхід, заснований на наслідках).

Якщо йдеться про підхід, заснований на наслідках, вирішальне значення набуває поріг суворості щодо всіх вищезазначених аспектів. Заявник повинен переконливо довести, що цей поріг був досягнутий у його випадку. Заявник має надати докази, що підтверджують наслідки оскаржуваного заходу. ЄСПЛ визнає застосування статті 8 лише в тому разі, якщо ці наслідки є дуже серйозними та впливають на приватне життя заявника значною мірою.

У цій справі рішення СGP від 28 вересня 2020 року, прийняте внаслідок законодавчих змін у 2020 році, призвело до неможливості заявника продовжувати виконувати свої судові функції як судді першої інстанції.

Оскільки немає жодних підстав вважати, що причиною такого рішення стало несхвалення заявником цих поправок, саме підхід, заснований на наслідках, може призвести до розгляду цього питання в контексті статті 8.

У цьому зв'язку ЄСПЛ бере до відома аргумент Уряду про те, що заявник продовжував виконувати свої обов'язки на посаді UD. Однак ЄСПЛ зазначив, що, хоча ця посада й залишалася судовою, вона, безперечно, була нижчою за рангом та престижем. Крім того, не викликає сумніву той факт, що ця посада передбачала значно нижчу заробітну плату, ніж та, яку заявник отримував, виконуючи обов'язки CoL до вжиття оскаржуваного заходу. З доказів, наданих заявником, випливає, що загальна заробітна плата CoL майже вдвічі перевищує заробітну плату UD, з різницею близько 3 000 євро. ЄСПЛ вважав, що це зменшення було як істотним, так і різким; крім того, хоча заявник згадав про нього лише у своїх вимогах щодо справедливого відшкодування, воно також матиме негативні наслідки для можливого розрахунку розміру його майбутньої пенсії.

Щодо налагодження та підтримання стосунків з іншими особами, ЄСПЛ зазначив, що після ухвалення оскаржуваного рішення заявник більше не міг діяти як суддя суду першої інстанції (CoL) – функції, яку він здійснював впродовж близько вісімнадцяти місяців. Таким чином, він був позбавлений можливості продовжувати свою повноцінну судову діяльність (принаймні доти, доки він не пройшов би інший конкурс, чого на сьогодні не сталося). Проте він продовжував працювати помічником судді та залишався в тому ж середовищі поряд зі своїми колегами з судової системи загалом. Проте, на думку ЄСПЛ, скасування його призначення як судді суду першої інстанції (CoL) (іншими словами, на практиці, його пониження до UD) вплинуло на його можливість налагодження та розвитку стосунків з огляду на інші фактори, такі як його неможливість брати участь у відбіркових процедурах на керівні посади в суді та у зовнішніх завданнях від імені суду, що, безперечно, слугують засобом розвитку стосунків та професійного зростання. Крім того, його повернення на посаду UD вплинуло на його участь у Судовій раді, з якої його, як UD, було негайно виключено, а пізніше, після реформи, як UD, він не мав права претендувати на цю посаду, ані голосувати за членів Судової ради з-поміж суддів, отже, він не міг висловлювати свою думку чи віддавати свій голос щодо різних питань, пов'язаних з їхнім робочим середовищем.

Зрештою ЄСПЛ вважав, що, хоча жоден із зазначених вище факторів сам по собі не досягає відповідного порогу для цілей перевірки суворості відповідно до статті 8, сукупність факторів, як вони проявилися та були обґрунтовані заявником у цій справі, є достатньою для висновку, що наслідки, які випливають із рішення про скасування призначення заявника, були достатньо серйозними та вплинули на його приватне життя значною мірою. Отже, стаття 8 Конвенції у цій справі є застосовною.

ЄСПЛ зауважив, що у цій справі цей захід було вжито більш ніж через вісімнадцять місяців після того, як заявник почав виконувати свої обов'язки як CoL, та через дев'ятнадцять з половиною місяців після його призначення. Хоча

у цій справі національний суд першої інстанції визнав, що вісімнадцять місяців є розумним строком Уряд не надав інших прикладів, які б свідчили про те, що такий тривалий строк підпадає під поняття «у розумний строк», зазначене у статті 44 Закону № 160/2011. Крім того, він вважав, що інтереси заявника як адресата були враховані незначною мірою, якщо взагалі були враховані, як того вимагає ця норма – це питання, на яке ЄСПЛ звернеться нижче. У цьому світлі відповідність заходу національному законодавству є сумнівною.

Проте ЄСПЛ визнав, що потреба у правовій визначеності стосовно призначень судового характеру, а отже, необхідність наявності належним чином сформованої CGP під час призначення судових органів, відповідає інтересам забезпечення відповідних гарантій справедливого судочинства і, таким чином, спрямована на захист прав та свобод інших осіб. Доречність такої законної мети в конкретних обставинах справи заявника, в якій його призначення, але не інші призначення, було скасовано нібито з цією метою, буде розглянуто нижче.

ЄСПЛ вкотре наголосив, що суд або трибунал завжди має бути «створений згідно із законом»; трибунал, який не створено відповідно до намірів законодавця, неодмінно не матиме легітимності, необхідної в демократичному суспільстві для вирішення правових спорів. Однак ЄСПЛ зазначив, по-перше, що за відсутності законодавчого втручання з ретроспективною дією (що вказує на те, що склад CGP повинен, наскільки це можливо, виключати суддів, які ще не затверджені на посаді на постійній основі), не було підстав ставити під сумнів законність складу CGP на момент призначення заявника, а отже, і законність призначення заявника на цій підставі. Думка меншості, повторена на засіданнях CGP, та оскарження з боку інших зацікавлених кандидатів самі по собі не є достатніми підставами для того, щоб вважати, що такий трибунал не був призначений згідно із законом. ЄСПЛ підкреслив, що на момент його призначення не було ні загальнонаціонального обурення, ні політичних потрясінь; що важливо, жоден національний суд не визнав таке призначення (або інші подібні призначення) незаконним, а також жодна особа, справа якої розглядалася або розглядається заявником, не ставила під сумнів законність цього призначення.

Дійсно, з коментарів Уряду (наданих відповідно до статті 6 та розширених в інших місцях) було очевидно, що існував інтерес у скасуванні лише оскаржуваних призначень та уникненні будь-яких оскаржень поточних конкурсів іншими кандидатами – інтереси, які, як видається, були головним занепокоєнням Уряду і які не підпадають безпосередньо під законний інтерес, визнаний вище. Крім того, ЄСПЛ зазначив, що для уникнення оскаржень щодо поточних або майбутніх конкурсів не було необхідності (передбачати та) застосовувати закон ретроактивно. Достатньо було закону про майбутнє застосування, передбаченого статтею 4 Закону № 1/2020. Щодо оскарження, поданого X та Y, особами, які оскаржили призначення заявника, ЄСПЛ вважав, що немає сумнівів у тому, що інші кандидати,

які брали участь у конкурсі, мали законний інтерес у справедливості процедури призначення. Однак ці інтереси цілком могли бути забезпечені в рамках судових проваджень, порушених цими особами саме з цією метою.

Крім того, такі інтереси мали бути урівноважені проти інших конкуруючих інтересів, а саме інтересів самого заявника, а також інтересів населення в цілому щодо наявності правової системи, що поважає верховенство права в усіх сенсах. У цьому зв'язку ЄСПЛ ще раз наголосив, що принцип незмінюваності суддів протягом їхнього терміну повноважень є принципом, який загалом вважається наслідком незалежності суддів – що є необхідною умовою верховенства права. ЄСПЛ уже встановив, що при прийнятті закону цьому принципу було приділено недостатньо уваги; те саме стосується рішення СGP про застосування такого закону у справі заявника. Принцип незмінюваності суддів та інтереси населення в цілому мали поєднуватися з особистими інтересами заявника щодо збереження його посади як CoL, питання, якому СGP приділила ще менше уваги, якщо взагалі приділила, незважаючи на вимоги статті 44 Закону № 160/2011. З огляду на все вищезазначене, ЄСПЛ вважав, що вимога законності не була дотримана і що не було наведено жодних вагомих та достатніх підстав, які б дозволили вважати, що застосований до заявника захід, який мав серйозні наслідки для його приватного життя, був необхідним у демократичному суспільстві.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо справедливості провадження внаслідок ретроактивного законодавчого втручання.

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості провадження.

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 19 лютого 2026 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

RAMISHVILI v. Georgia (№ 4100/24)

Обставини справи

Справа стосувалася дифамаційного спору, розпочатого заявником, паном Рамішвілі, який був відомим у Грузії адвокатом, проти видатного священнослужителя Грузинської православної церкви у зв'язку з висловлюваннями останнього під час телеінтерв'ю, у яких він звинуватив заявника в тому, що той є «донощиком» і передає інформацію спецслужбам.

У вересні 2017 року заявник представляв інтереси обвинуваченого у справі щодо замаху на вбивство особистого секретаря Патріарха (відома як «справа про ціанід») і його запросили взяти участь у прямому ефірі телепрограми. Під час інтерв'ю ведучий зателефонував відомому священнослужителю Грузинської православної церкви, отцю І., який також був свідком обвинувачення. Отець І. назвав пана Рамішвілі «інформатором» та «провокатором», який передавав інформацію спецслужбам.

Згодом пан Рамішвілі подав цивільний позов про дифамацію проти священнослужителя, стверджуючи, що заяви останнього завдали шкоди його професійній репутації. Міський суд Тбілісі спочатку ухвалив рішення на користь заявника. Однак це рішення було скасоване Апеляційним судом Тбілісі, який, зокрема, постановив, що зазначені висловлювання були особистою думкою отця І., яка внесла важливий внесок у суспільну дискусію того часу, і що пан Рамішвілі мав би їх терпіти, з огляду на свій статус публічної особи. У червні 2023 року Верховний Суд остаточно підтвердив це рішення, визнавши, що пан Рамішвілі не надав достатніх доказів для спростування звинувачень отця І.

Оцінка Суду

По-перше, Суд зазначив, що заяви отця І. були зроблені в контексті дискусії щодо питання, яке викликало суспільний інтерес, а саме стосовно гучної справи про вбивство («справа про ціанід»), яка призвела до обговорень навколо Грузинської православної церкви загалом та проблем у Патріархаті зокрема.

Крім того, сам пан Рамішвілі був публічною особою, яка добровільно піддала себе громадському контролю, виступаючи захисником у гучних кримінальних справах. Тому Суд вважав, що він мав проявити вищий рівень терпимості, ніж того очікували б від особи, яка не є публічною фігурою.

Суд зазначив, що отець І. звинуватив пана Рамішвілі у неправомірній поведінці або, як мінімум, у порушенні норм юридичної етики. Це були серйозні

звинувачення, і, згідно з усталеною судовою практикою Суду, чим більш серйозним є звинувачення, тим міцнішими мають бути його фактологічні підстави. Однак ні суд апеляційної інстанції, ні касаційний суд не перевірили, чи існувала достатня фактологічна база для того, щоб називати пана Рамішвілі «підставленим провокатором» у «справі про ціанід». Обидва суди просто дійшли висновку, що будь-яка думка («оціночне судження») користується абсолютним захистом згідно з національним законодавством.

Національні суди також не встановили, чи було достатньо фактологічних підстав для звинувачення в тому, що пан Рамішвілі передавав інформацію спецслужбам в іншій гучній справі про вбивство (відома як «справа Гіргвліані»). Пан Рамішвілі надав суду докази, які свідчили про те, що він діяв професійно у відповідному судовому процесі, тоді як отець І. взагалі не підтвердив своїх звинувачень.

Суд зауважив, що Верховний Суд поклав тягар доведення на пана Рамішвілі, щоб той спростував обвинувачення на свою адресу, незважаючи на заперечення останнього, серйозність таких звинувачень та відсутність доведених фактологічних підстав для них.

Отже, Суд дійшов висновку, що грузинські суди не змогли встановити справедливий баланс між правом пана Рамішвілі на повагу до його гідності та репутації, з одного боку, та свободою вираження поглядів отця І., з іншого боку, що є порушенням статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 3 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

MANJANI v. Albania (№ 32283/23)

Обставини справи

Справа стосувалася відмови в зарахуванні заявника до Школи магістратів для підготовки на посаду прокурора на підставі судимості за крадіжку, вчинену в неповнолітньому віці, котра була погашена.

У лютому 2020 року заявник подав заяву про зарахування на трирічну програму початкової підготовки магістратів (за фахом «прокурор») у Школі магістратів. У своїй заяві він зазначив, що у 2006 році, у віці 15 років, його було засуджено за крадіжку, що до нього було застосовано умовне покарання, і що станом на 1 грудня 2014 року його судимість була погашена. Після попереднього оцінювання він був включений до списку кандидатів, які відповідали критеріям вступу на програму. Заявник успішно склав вступний іспит. Він знову надав інформацію про свою судимість у формі самодекларації відповідно до Закону про декриміналізацію.

На пленарному засіданні, яке відбулося 17 грудня 2020 року, Вища рада прокуратури (далі – ВРП) ухвалила рішення, що з огляду на наявність судимості заявник не відповідав критерію для зарахування, передбаченому пунктом «d» статті 28 Закону про статус суддів і прокурорів, а тому не підлягав зарахуванню. ВРП зазначила, що оскаржуване положення слід тлумачити з урахуванням усієї кримінальної історії особи, оскільки законодавець чітко висловив свій намір заборонити особам із судимістю ставати частиною судової системи. Під час обговорення ВРП взяла до відома, *inter alia*, проекти змін до пункту «d» статті 28, які на той час перебували на розгляді й передбачали, що особи із судимістю – незалежно від погашення судимості – не матимуть права на проходження підготовки магістратів.

Заявник оскаржив рішення ВРП. Адміністративний апеляційний суд відхилив його скаргу. Відповідаючи на аргумент заявника про те, що згідно з пунктом «b» статті 69 Кримінального кодексу він вважався таким, що не має судимості, а тому не існувало жодних перешкод для його зарахування до Школи магістратів, суд зазначив, що пункт «d» статті 28 Закону про статус суддів і прокурорів, який є спеціальним законом та має перевагу над іншими правовими положеннями, стосується не юридичної презумпції чи записів про судимість, а самого факту засудження, незалежно від її погашення.

Заявник оскаржив це рішення до Верховного Суду, який також відхилив його скаргу. Верховний Суд зазначив, *inter alia*, що оскаржуване положення пункту «d» статті 28 Закону про статус суддів і прокурорів було нечітким та під час його застосування виникали проблеми. Тому в 2021 році законодавець вніс до нього зміни. У змінній редакції воно прямо передбачало, що погашення судимості

не матиме вирішального значення. Законодавець підтвердив те, що, по суті, правозастосовні органи мали б вивести [шляхом тлумачення] ще до внесення цих змін.

Скаргу заявника до Конституційного Суду також було відхилено.

Заявник скаржився на те, що рішення про відмову в зарахуванні його до Школи магістратів для проходження підготовки на посаду прокурора на підставі погашеної судимості за правопорушення, вчинене у підлітковому віці, порушило його права, передбачені статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

Заборона на зарахування заявника до Школи магістратів ґрунтувалася на пункті «d» статті 28 Закону про статус суддів і прокурорів. Отже, ЄСПЛ визнав, що втручання в права заявника мало правову основу в національному законодавстві.

Стосовно твердження заявника про те, що національне законодавство не відповідало вимозі «якості закону», ЄСПЛ зазначив, що, як було визнано національними судами, редакція пункту «d» статті 28, що була чинною на момент застосування оскаржуваного заходу щодо заявника, не визначала, яку роль у його застосуванні має відігравати реабілітація. З огляду на загальний принцип, згідно з яким особи не повинні продовжувати зазнавати наслідків засудження після реабілітації (див. статтю 69 Кримінального кодексу Албанії), ЄСПЛ вважав, що заявник міг обґрунтовано очікувати, що його погашена судимість на момент подання заяви до Школи магістратів не буде перешкодою для його зарахування.

Однак, як видається, національні суди керувалися логікою нової редакції пункту «d» статті 28, внесеної у 2021 році, коли справа заявника перебувала на розгляді у Верховному Суді, яка надавала лише обмежену вагу реабілітації та віддавала пріоритет характеру правопорушення і його впливу на суспільний імідж магістратів, що, таким чином, створювало враження про ретроактивне застосування цієї норми в даній справі.

Крім того, ЄСПЛ зазначив, що заявник мав заповнити та подати форму самодекларації відповідно до Закону про декриміналізацію, який вимагав від кандидатів на різні посади в державному секторі розкривати повну інформацію щодо своєї кримінальної історії, навіть якщо вони були реабілітовані. Цей аспект посилив плутанину щодо правових стандартів, що застосовувалися до кандидатів на посади магістратів.

З огляду на наведене ЄСПЛ мав сумніви щодо того, чи було відповідне законодавство передбачуваним для заявника. Однак в обставинах даної справи не було необхідності глибше занурюватися в це питання, оскільки ЄСПЛ вважав, що навіть припускаючи, що втручання було законним, воно не було «необхідним у демократичному суспільстві».

ЄСПЛ зазначив, що національні органи влади виходили з того, що погашена судимість не повинна автоматично скасовувати дію пункту «d» статті 28, і що вирішальним фактором, який слід оцінювати, є характер правопорушення, навіть якщо особа була реабілітована. На думку національних органів влади, той факт, що заявник був неповнолітнім на момент скоєння крадіжки, не міг переважати серйозний характер правопорушення.

Обмеживши в такий спосіб свою оцінку, національні суди не провели ґрунтовного та індивідуального аналізу обставин, що мали значення для заборони на зарахування заявника до Школи магістратів. Отже, вони не здійснили належного зважування суперечливих інтересів і не обґрунтували, чому заборона на його зарахування до цього закладу була пропорційною та сумісною з правом на повагу до приватного життя.

Що важливіше, ЄСПЛ зауважив, що вік заявника на момент учинення крадіжки не було взято до уваги. Те ж стосувалося і часу, що минув з моменту вчинення правопорушення, та поведінки заявника протягом цього періоду. Не було жодного обговорення серйозності конкретного правопорушення, вчиненого заявником, за винятком загального зауваження, що крадіжка є серйозним умисним злочином. Національні органи влади не врахували характер поведінки заявника на момент подання ним заяви до школи магістратів і те, чи були підстави вважати, що в разі його зарахування на навчання до школи магістратів та надання йому можливості стати прокурором, він поводитиметься у спосіб, що зашкодить іміджу прокурора.

Підхід національних органів влади суперечив практиці ЄСПЛ, де особлива увага приділяється віку у справах, що стосуються втручання в приватне життя. Наприклад, у рішенні у справі *Maslov v. Austria*, що стосувалася висилки іноземця внаслідок засудження за злочини, вчинені у віці від 14 до 15 років, Велика Палата постановила, що при оцінці характеру та тяжкості злочинів, вчинених заявником, необхідно враховувати, чи вчинив він їх як неповнолітній, чи як дорослий (див. рішення у справі *Maslov v. Austria* [ВП], № 1638/03, § 72, ЄСПЛ 2008). Вирішальною особливістю цієї справи був молодий вік заявника, коли він скоїв злочини, та, за одним винятком, їх ненасильницький характер.

Крім того, у справі, що стосувалася обробки та розкриття персональних даних про судимості та їхнього впливу на приватне життя заявників у контексті майбутнього працевлаштування, ЄСПЛ визнав, що ступінь втручання у приватне життя засуджених осіб, чії судимості погашені, є особливо значним з погляду їхньої соціальної реінтеграції (див. рішення у справі *N.F. and Others v. Russia*, № 3537/15 та 8 інших, § 54, від 12 вересня 2023 року).

ЄСПЛ ще раз наголосив, що реабілітація, тобто реінтеграція засудженої особи в суспільство, є необхідною в будь-якому суспільстві, яке ставить людську гідність у центр своєї уваги (див. рішення у справах *Polyakova and Others v. Russia*,

№ 35090/09 та 3 інші, § 88, від 7 березня 2017 року, з подальшими посиланнями, та Danilevich v. Russia, № 31469/08, § 47, від 19 жовтня 2021 року).

Не беручи до уваги вік заявника та ставлячи неповнолітніх і дорослих правопорушників на один рівень, албанські органи влади не врахували належним чином вищезазначені міркування. Крім того, не було достатньо враховано низку відповідних обставин, зокрема ненасильницький та імпульсивний характер правопорушення, вчиненого заявником, яке можна розглядати як типовий акт підліткової злочинності; час, що минув з моменту вчинення правопорушення; очевидно законослухняна поведінка заявника протягом цього періоду, коли він навчався та працював юристом, перш ніж стати співробітником судової поліції в прокуратурі; та його характер на відповідний час.

Відповідно, ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 10 березня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася обсягу позитивних зобов'язань Держави за статтею 8 Конвенції у зв'язку з поширенням у соціальних мережах приватною особою інформації про приватне та/або сімейне життя заявниці. Заявниця також посилалася на статтю 13 Конвенції.

Згідно з матеріалами справи, приблизно з 2012 року заявниця, як директорка клініки сурогатного материнства та засновниця неурядової організації (далі – НУО), що займається підвищенням обізнаності щодо, як стверджувалося, незаконних практик сурогатного материнства, почала викривати діяльність приватного агентства сурогатного материнства, очолюваного М. К., як таку, що включає різні незаконні практики. Заявниця неодноразово зверталася до органів прокуратури та інших органів з проханням розслідувати цю справу. Ці події зрештою призвели до особистої ворожнечі між цими двома особами, що привернуло значну увагу громадськості. Заявниця, очевидно, публікувала різну інформацію щодо М. К., що часто призводило до суперечок між ними у Facebook. Десь у 2019 році М. К. порушила судову справу проти заявниці (яка, згідно з інформацією в матеріалах справи, як видається, триває), вимагаючи, *inter alia*, заборонити заявниці публікувати дописи про неї в соціальних мережах.

14 червня 2016 року М. К. написала на своїй сторінці у Facebook наступний коментар щодо заявниці: «[Заявниця] також подала позов проти свого чоловіка у 2011 році, звинувативши його у спробі зґвалтування».

19 червня 2016 року М. К. опублікувала на своїй сторінці у Facebook наступний допис, який отримав 66 «вподобань»:

«Як і передбачалося, мій приїзд до Тбілісі та звернення [заявниці] до поліції виявилися одним і тим самим. Цього разу предметом скарги є те, що десь у коментарях я згадала про те, що вона подала позов проти свого чоловіка у 2011 році. ...».

Заявниця, використовуючи Facebook-акаунт своєї НУО, що має приблизно 9 000 підписників, засудила поширення М. К. інформації щодо її приватного життя (не опублікувавши при цьому оригінальний допис М. К.). Зокрема, 19 червня 2016 року заявниця опублікувала довгий допис, у якому звинуватила М. К. у порушенні її права на приватність. Він отримав приблизно 300 коментарів та 1 000 вподобань і був поширений 400 разів. 23 червня 2016 року заявниця поширила ту саму інформацію, зібравши приблизно 200 вподобань, 40 поширень та 25 коментарів. Здається, що на той час оригінальний допис М. К. все ще був доступний на її сторінці. 15 лютого 2020 року заявниця знову опублікувала допис щодо ймовірного порушення приватності з боку М. К. Цей допис отримав понад 1 600 вподобань, 200 поширень та численні коментарі.

20 червня 2016 року прокуратура на підставі скарги заявниці порушила кримінальну справу щодо розголошення інформації про приватне життя («кримінальна справа»). Правоохоронні органи допитали заявницю, М. К. і матір М. К. М. К. заявила, що заявниця постійно поширювала про неї неправдиву інформацію. Щодо інформації, яку вона поширювала про заявницю, вона не могла пригадати точне джерело, з якого дізналася про, як стверджувалося, факти, що стосуються приватного життя заявниці, але зазначила, що знала про них вже давно. Слідчі органи також перевірили відповідні акаунти в соціальних мережах та оскаржувані дописи.

Крім того, органи влади отримали інформацію про іншу кримінальну скаргу, подану заявницею у 2012 році щодо поширення у ЗМІ інформації про сімейний конфлікт, згаданий у дописі М. К. Зокрема, у 2012 році ЗМІ повідомляли про постановлення заборонного судового наказу щодо чоловіка заявниці. На той час заявниця подала кримінальну скаргу проти журналістів, стверджуючи, що в ефірі було розкрито особисту інформацію, оскільки було ідентифіковано як її чоловіка, так і її саму, оскільки їхні імена були видні на судовому наказі, показаному в ЗМІ. 6 лютого 2012 року органи припинили це розслідування, повідомивши заявницю, що її скарга не містила ознак кримінального правопорушення, та зазначивши, що ця справа належить до компетенції цивільних судів.

Заявниця п'ять разів зверталася з проханням надати їй процесуальний статус потерпілої в рамках відкритої кримінальної справи. Прокуратура спочатку повідомила їй, що розслідування ще триває і що рішення буде прийнято на пізнішому етапі, якщо з'являться достатні *prima facie* докази кримінального правопорушення. Її останній запит, датований 22 червня 2021 року, був відхилений прокурором на тій підставі, що таких *prima facie* доказів встановлено не було. Це рішення підлягало оскарженню до вищого прокурора, а згодом – до суду; однак заявниця не скористалася цією можливістю.

Згідно з інформацією у матеріалах справи, кримінальна справа залишається відкритою.

Посилаючись на статтю 8 та 13 Конвенції, заявниця стверджувала, що Держава не виконала свого позитивного зобов'язання щодо захисту її приватного та/або сімейного життя від втручання з боку М. К.

Оцінка Суду

Уряд, зокрема, зауважив, що справа стосувалася дрібної суперечки між приватними особами, до якої стаття 8 не застосовувалася *ratione materiae* відповідно до Конвенції; що заявниця не зазнала істотних збитків, оскільки інформація, поширена М. К., вже була у відкритому доступі; що заявниця

не вичерпала ефективних засобів правового захисту, не порушивши цивільного провадження проти зазначеної особи; або що скарга була явно необґрунтованою з огляду на власну роль заявниці у поширенні інформації, оприлюдненої М. К., і що Конвенція не передбачає права на «приватну помсту».

Заявниця відповіла, *inter alia*, що цивільно-правовий засіб захисту не був би ефективним у її випадку, оскільки інформація, оприлюднена М. К., не містила неправдивих фактів, і, у будь-якому разі, суть її справи полягала у встановленні того, як М. К. отримала інформацію, та у притягненні її до відповідальності за оприлюднення особистої інформації щодо заявниці, що негативно вплинуло на її психологічне благополуччя.

Що стосується обставин даної справи Суд не мав потреби розглядати всі заперечення, висунуті Урядом, оскільки скарга в будь-якому разі є неприйнятною з наступних підстав.

Припускаючи застосовність статті 8 Конвенції Суд зазначив, що дана справа не стосується серйозних актів насильства з боку приватних осіб, що зумовлюють обов'язок органів влади застосовувати механізми кримінального права для ефективного розслідування та судового переслідування (див. ухвалу у справі *B.V. and Others v. Croatia* (ухв.), № 38435/13, § 151-154, від 15 грудня 2015 року, з подальшими посиланнями). Натомість вона стосується тривалого спору між приватними особами та використання соціальних мереж для поширення інформації про заявницю, яка, принаймні за змістом, була у відкритому доступі протягом кількох років.

Отже, у даній справі йдеться про менш серйозні дії між особами, які можуть порушувати психологічну недоторканність, стосовно яких зобов'язання Держави за статтею 8 Конвенції щодо забезпечення та практичного застосування адекватної правової бази, що надає захист, не завжди вимагає наявності ефективної норми кримінального права, яка б охоплювала конкретний вчинок. Правова база може також складатися з цивільно-правових засобів захисту, здатних забезпечити достатній захист (див. рішення у справі *Söderman v. Sweden* [ВП], № 5786/08, § 85, ЄСПЛ 2013, та згадану ухвалу у справі *B.V. and Others*, § 154 *in fine*).

Суд взяв до відома наполягання заявниці на тому, що кримінальне розслідування ще не встановило, яким чином зазначена приватна особа отримала доступ до інформації щодо її приватного життя. Однак Суд не міг не врахувати, що, окрім наявності у відкритому доступі інформації щодо сімейного конфлікту заявниці, вже у 2012 році відповідні органи повідомили заявниці, що розв'язання таких питань, як у даній справі, належить до компетенції цивільних судів (див. ухвалу у справі *Noveski and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (ухв.), № 25163/08 та 2 інших, § 61 та 68, від 13 вересня 2016 року). Проте у даній справі вона вирішила не користуватися цим засобом правового захисту вважаючи, що кримінально-правовий засіб є найбільш доцільним для притягнення М. К.

«до відповідальності». Однак Суд ще раз наголосив, що Конвенція не гарантує заявнику права на забезпечення притягнення до відповідальності та засудження третьої особи або права на «приватну помсту» (див. рішення у справі *Öneriıldiz v. Turkey* [ВП], № 48939/99, § 147, ЄСПЛ 2004-XII).

У цьому контексті, навіть припускаючи, що обов'язок органів влади застосовувати засоби кримінально-правового захисту був застосовним у даній справі, та з огляду на можливу роль самої заявниці у приверненні уваги громадськості до її справи, а також на те, що оскаржувана інформація була у відкритому доступі протягом кількох років, Суд зазначив, що органи прокуратури вжили різних слідчих заходів без затримки та без очевидних упущень. Отже, у матеріалах справи не було нічого, що свідчило б про будь-які недоліки у розгляді справи національними органами влади.

Відповідно, з огляду на відповідь органів влади на клопотання заявниці про втручання, вже вжиті заходи та наявність процедури цивільного відшкодування, Суд не міг виявити жодних ознак недоліків у застосуванні відповідної національної правової системи в обставинах даної справи.

З огляду на вищевикладене, ЄСПЛ вважав, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 3 березня 2026 року, оприлюднена 26 березня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася звільнення заявника з посади Голови Верховного Суду відповідно до Закону про перевірку (the Vetting Act) (див. рішення у справі *Xhoxhaj v. Albania*, № 15227/19, від 9 лютого 2021 року).

Заявник обіймав посаду судді Конституційного Суду з 2003 року. У 2013 році його було призначено до Верховного Суду, де він обіймав посаду Голови.

24 липня 2018 року Незалежна кваліфікаційна комісія (далі – НКК) затвердила перебування заявника на посаді за всіма трьома складниками процесу перевірки (оцінка активів, оцінка доброчесності та професійна оцінка). Хоча вона виявила певні порушення та невідповідності щодо оцінки активів, вона вважала, що вони не є підставою для звільнення з посади.

Громадський комісар подав апеляцію до Спеціальної апеляційної палати (далі – САП) щодо оцінки майна (п. 4).

САП провела кілька слухань і переглянула справу на підставі подань, зроблених громадським комісаром та заявником, а також наданих ними доказів. Рішенням від 26 липня 2019 року САП одногосно скасувала рішення НКК та звільнила заявника з посади відповідно до статті 61 (3) Закону про перевірку (п. 5).

Було встановлено, що заявник придбав квартиру в Дурресі за 32 000 доларів США (USD) за договором купівлі-продажу від 6 липня 2006 року, оплату здійснив поза нотаріальною конторою. Він заявляв про використання власних доходів і коштів з банків, зокрема 16 000 USD нібито з депозиту в Американському банку Албанії (American Bank of Albania), однак банківські записи не підтвердили зняття цих коштів; фактично було знято лише близько 1 200 000 албанських левів (ALL) (що еквівалентно приблизно 12 000 USD) з Італо-албанського банку (Italo-Albanian Bank).

Було встановлено, що заявник мав фінансову можливість покривати витрати у 2011 році, але не у 2012 та 2014 роках.

САП відхилила твердження заявника про те, що він щорічно заявляв і мав, у тому числі у 2012 та 2014 роках, 900 000 ALL (приблизно 6 450 євро) готівки в касі. Хоча він задекларував 300 000 ALL за 2003 рік та 600 000 ALL за 2004 рік, він ніколи не повідомляв про будь-які зміни після цього, незважаючи на юридичний обов'язок щорічно заявляти про всі збільшення або зменшення готівки. Жодних слідів цієї суми не було виявлено в наступних щорічних деклараціях або у декларації про перевірку.

Також заявник надав недостовірну інформацію щодо своїх витрат на освіту та проживання двох членів сім'ї за кордоном. А саме, під час процедури перевірки він задекларував різні суми за 2008-2014 роки, а частина витрат не була

задекларована. Нарешті, було зазначено, що згадана різниця за 2014 рік також перевищувала встановлений законом поріг витрат, які на той час підлягали декларуванню, і вважалася незадекларованою.

Крім того, заявник не надав документів, що підтверджують витрати на освіту та проживання одного з членів сім'ї за кордоном у 2008-2013 роках, при цьому у заявника також був дефіцит коштів за 2012 рік.

САП також врахувала (а) те, що заявник надав неточну декларацію, оскільки суми, заявлені – у декларації про перевірку та декларації за 2003 рік – як його інвестиції у будівництво будівлі у 1997-1999 роках, відрізнялися, а також те, що його нібито дохід від оренди однієї частини будівлі не міг фінансувати іншу частину; (б) що він не довів, що кошти на цю інвестицію походили з його заощаджень; (с) що він не зміг обґрунтувати за допомогою законних джерел – включаючи дохід від оренди – витрати, понесені протягом першої половини 2006 року, і мав дефіцит у розмірі 458 761 ALL (приблизно 3 700 євро), зокрема для фінансування вищезазначеної квартири в Дурресі; він став співвласником кількох приміщень у вищезазначеному будинку лише на підставі договорів купівлі-продажу 2001 року, не був стороною жодного договору оренди цих приміщень до лютого 2003 року та не надав достатніх доказів сплати податку на дохід від оренди до 2007 року; та (d) що документи, подані заявником, не повністю доводили, що витрати на проживання та навчання другого члена його сім'ї за кордоном виправдовували витрати, заявлені заявником за 2014-2017 роки.

Судячи з усього, заявник отримав повний текст рішення САП електронною поштою 25 жовтня 2019 року, а поштою – у невизначений день.

Заявник скаржився на підставі статті 8 Конвенції, стверджуючи, що його звільнення з посади було довільним і непропорційним, оскільки ґрунтувалося на незначних порушеннях або невідповідностях.

Оцінка Суду

Звільнення заявника з посади порушило його право на повагу до приватного життя. Заявник визнав, що втручання було здійснено відповідно до закону та переслідувало законні цілі, але стверджував, що воно було непропорційним.

Громадський уповноважений оскаржив висновки НКК лише щодо першого компонента процесу перевірки (див. п. 4 та 5 вище). САП обґрунтував звільнення заявника з посади статтею 61 (3) Закону про перевірку кандидатів та виявив недоотримання коштів за 2012 та 2014 роки. Він також встановив, що заявник надав неповні, неточні або неправильні відомості щодо (i) сум, пов'язаних із фінансуванням витрат членів його сім'ї за кордоном протягом кількох років, та (ii) джерела фінансування придбання квартири у 2006 році. Суд розглянув нижче скарги щодо цих висновків, які також стосувалися періоду, коли заявник

обіймав посаду старшого судді та підлягав вимогам Закону про розкриття інформації про активи (Assets Disclosure Act) 2003 року (п. 19).

Щодо згаданих вище висновків САП, по-перше, посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявник стверджував, що в рішенні, яке призвело до його звільнення з посади, були процесуальні недоліки. Ці скарги були визнані неприйнятними на момент подання цієї заяви. У своїх зауваженнях 2024 року заявник повторно виклав деякі з цих скарг на підставі статті 8. Суд не виявив серйозних недоліків у процесі прийняття рішень, в результаті якого на національному рівні було зроблено вищезазначені висновки, і не бачив підстав приймати інший висновок щодо прийнятності цих тверджень на підставі статті 8 Конвенції.

По-друге, що стосується пропорційності, заявник, по суті, стверджував, що фактичні висновки САП щодо питань, зазначених у пункті 19 рішення, є довільними й необґрунтованими. Ці твердження залишаються непідтвердженими, і висновки САП, як видається, не досягають порогу свавільності або явної необґрунтованості. Суд, зокрема, зазначив, що САП наводила обґрунтування для відхилення аргументів заявника щодо його фінансової спроможності за 2012 та 2014 роки. Водночас заявник не навів жодних переконливих аргументів чи доказів, які б свідчили про наявність явної фактичної чи юридичної помилки в обґрунтуванні, розрахунках чи методології САП.

Отже, Суд розглянув початкове твердження про непропорційність на підставі фактів, встановлених та оцінених САП.

Заявник зазначив, що значна частина коштів, використаних для придбання квартири у 2006 році (16 000 доларів США, накопичених, як стверджувалося, шляхом заощаджень від заробітної плати та доходів від оренди), була знята з рахунку, як стверджується, в Американському банку Албанії. САП встановила, що протягом відповідного періоду такого зняття коштів з цього рахунку не відбувалося. Сума, знята з рахунку в іншому банку, не здавалася достатньою для пояснення цієї неточної заяви. Точна та обґрунтована заява щодо основного джерела значного активу та руху великих коштів, пов'язаних з ним – виплати готівкою після зняття коштів у банку або шляхом банківського переказу – була необхідною для забезпечення відстеження і перевірки законного походження коштів та інших аспектів достатності цих коштів. Заявник переконливого пояснення не надав.

Суми, нещодавно задекларовані та прийняті під час процедури перевірки, за 2010, 2011 та 2014 роки були значно вищими за ті, що були зазначені для того самого виду регулярних витрат у відповідних щорічних деклараціях. Ці розбіжності стосувалися кількох років і не були незначними як в абсолютному вираженні, так і у співвідношенні до розміру витрат. Наприклад, сума різниці за 2014 рік перевищувала встановлений законом поріг для витрат, що підлягають декларуванню. Суд також зазначив, що у 2014 році також спостерігався

загальний річний дефіцит. Хоча було надано документацію, що підтверджує банківську діяльність, у поєднанні з подібними коригуваннями за інші роки, цей контекст вимагав ретельного розгляду точності та достовірності декларацій. Ці розбіжності не були належним чином пояснені.

Крім того, заявник не надав обґрунтування витрат на освіту та проживання члена сім'ї, що відповідають сумам, які впливають з банківської діяльності у 2008-2013 роках. Сторони не заперечували, що вимога підтвердити фактичну суму принаймні основних категорій цих значних витрат (понад 82 000 фунтів стерлінгів) – наприклад, на проживання або навчання – відповідала законним цілям процесу перевірки. Також видається, що відповідно до Закону про розкриття інформації про активи 2003 року від заявника можна було обґрунтовано очікувати збереження відповідних документів.

Загальні щорічні недоотримані суми, виявлені за 2012 та 2014 роки, були об'єктивно значними. Аргумент заявника про те, що наявний дохід його сім'ї, накопичений у період з 2011 по 2014 рік, значно перевищував загальні витрати за цей період, є необґрунтованим і не спростовує висновків САП щодо двох конкретних років. Заявник не навів жодних переконливих аргументів чи доказів, щоб оскаржити, пояснити чи виправдати ці дефіцити.

У випадках, коли національні суди ретельно розглянули факти, застосували відповідні стандарти у сфері прав людини відповідно до Конвенції та її судової практики, а також належним чином зважили індивідуальні інтереси та суспільний інтерес у справі, Суд потребуватиме вагомих підстав, щоб замінити своєю думкою думку національних судів. Беручи до уваги вищезазначені фактори в сукупності та враховуючи статус заявника як старшого судді, який також обіймав найвищу посаду в судовій системі під час процесу перевірки, наведені ним підстави є недостатніми для того, щоб Суд відхилився від висновків САП і, загалом, поставив під сумнів результат справи щодо перевірки. Тому Суд не вважав, що його звільнення з посади було непропорційним.

ЄСПЛ вважав, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 03 березня 2026 року, оприлюднена 26 березня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваного порушення права заявниці на повагу до її приватного життя за статтею 8 Конвенції під час розгляду її цивільного позову про судове визнання того, що померла особа була її батьком.

У 2007 році ймовірний батько заявниці, К., який проживав у Вірменії, помер, не залишивши заповіту. Один із братів К., А., та племінники К., у тому числі Н., були визнані його спадкоємцями.

12 жовтня 2009 року Н. ініціював цивільне провадження в районному суді Кентрон і Норк-Мараш міста Єревана (далі – районний суд) проти інших спадкоємців щодо квартири, яка входила до складу спадщини.

6 травня 2010 року заявниця подала цивільний позов з вимогою визнати її дочкою покійного К. та його єдиною спадкоємицею. Вона також просила поновити встановлений законом шестимісячний строк для прийняття спадщини. Як доказ ймовірного батьківства вона надала результати тесту ДНК, проведеного в Німеччині 13 січня 2010 року, який показав, що А. був біологічним дядьком заявниці з імовірністю 99,99. Розгляд її цивільного позову було об'єднано з позовом Н.

16 травня 2012 року районний суд відхилив вимоги заявниці як необґрунтовані. Районний суд не прийняв результати тесту ДНК як доказ, встановивши, що вони не відповідали вимогам статей 60-62 Цивільного процесуального кодексу, чинного той час. Зокрема, суд визнав, що результати тесту ДНК були незрозумілими, а у висновку експерта бракувало детального опису проведених досліджень, обґрунтованих відповідей на поставлені запитання та будь-якої інформації про експертів, які проводили тест.

Заявниця подала апеляційну скаргу, долучивши нові докази, зокрема письмову заяву її матері про те, що К. був біологічним батьком заявниці, кілька фотографій, на яких вона та її матір зображені в компанії К. і його родичів, копії листів, отриманих від А. та Н., копії письмових показань свідків, письмові декларації та матеріали, опубліковані в пресі, котрі підтверджували те, що К. був її біологічним батьком.

22 листопада 2012 року Цивільний апеляційний суд скасував рішення районного суду та передав справу на новий розгляд, зазначивши, що нові докази є важливими для правильного вирішення спору, та що новий розгляд необхідний для того, щоб оцінити ці докази разом з іншими доказами у справі.

14 березня 2014 року районний суд знову відхилив позовні вимоги заявниці як необґрунтовані. Суду було незрозуміло, чому питання про батьківство було порушено лише через три роки після смерті К. Не було доведено, що К.

за життя вчиняв будь-які дії щодо визнання заявниці своєю дочкою, зокрема протягом шести років після народження заявниці, і не було вказано на жодні перешкоди для цього. Не було доказів того, що К. піклувався про заявницю чи надавав їй фінансову підтримку, або що він надсилав якісь листи матері заявниці протягом цього періоду. Результати тесту ДНК були визнані недопустимими, оскільки обставини та спосіб проведення цього генетичного дослідження були незрозумілими, відповідний висновок не містив вступної та описової частин, і було незрозуміло, яким чином було отримано зразок крові А. Крім того, експертів не було попереджено, як того вимагає законодавство Вірменії, про їхню відповідальність за надання точних висновків. Суд визнав, що інші докази, подані заявницею, або не могли встановити батьківство, або були упередженими, а отже, ненадійними.

Районний суд постановив, що навіть якби батьківство було доведено, шестимісячний строк для прийняття спадщини минув, і жодної поважної причини для його пропуску наведено не було.

Заявниця подала апеляційну скаргу, але Цивільний апеляційний суд відхилив її та залишив рішення районного суду від 14 березня 2014 року в повному обсязі без змін.

Після цього заявниця подала касаційну скаргу.

17 грудня 2014 року Касаційний суд визнав скаргу заявниці неприйнятною через необґрунтованість.

Заявниця скаржилася за статтею 8 Конвенції на те, що національні суди не забезпечили визнання її походження від К. як батька, тим самим залишивши її у стані невизначеності щодо її особистої ідентичності.

Оцінка Суду

Суд зазначив, що відповідно до статті 36 Сімейного кодексу у спорах про батьківство щодо дітей, народжених поза шлюбом, національні суди можуть брати до уваги будь-які докази, здатні достовірно встановити батьківство. Однак, відповідно до пунктів 1 та 6 статті 48 Цивільного процесуального кодексу, тягар доказування обставин, на які посилалася заявниця, лежав на ній. Відповідно, результат провадження залежав від здатності заявниці довести свій стверджуваний родинний зв'язок по батьківській лінії з К. за допомогою переконливих доказів.

Основним доказом, поданим заявницею на підтримку свого позову про встановлення батьківства, був тест ДНК, отриманий у Німеччині. Суд зазначив, що загалом доказова сила таких тестів суттєво переважає будь-які інші докази в доведенні або спростуванні батьківства (див. рішення у справі *Moldovan v. Ukraine*, № 62020/14, §§ 32-36 та 43, від 14 березня 2024 року). Однак у цій справі

районний суд виявив кілька процесуальних та змістовних недоліків, пов'язаних із тестом ДНК, і визнав його недопустимим. У висновку дійсно бракувало важливої інформації, включаючи дані про осіб експертів, умови, за яких були отримані зразки, та детальний опис проведених досліджень. Крім того, він містив застереження про те, що в разі, якщо відбір зразків не був засвідчений свідками та задокументований, відповідальність за достовірність зразків несе виключно клієнт, і що тест є допустимим у суді лише за умови надання незалежно задокументованого протоколу відбору зразків та перевірки особи. Жодного такого протоколу чи документації подано не було. Ці недоліки, навіть незалежно від питання допустимості, можна обґрунтовано вважати такими, що ставлять під сумнів надійність та доказову силу результатів тесту ДНК.

Крім того, заявниця, яку представляв адвокат, мала можливість звернутися до районного суду з клопотанням про призначення експертизи ДНК відповідно до національних процесуальних норм. Хоча в Суді вона стверджувала, що подавала таке клопотання, жодних доказів на підтвердження цього твердження надано не було.

Більше того, заявниці не перешкоджали подавати інші докази на підтримку свого позову. Районний суд оцінив подані нею матеріали й визнав їх або такими, що не можуть довести стверджуване батьківство, або упередженими та ненадійними. Він також оцінив загальні обставини справи, включаючи затримку з поданням позову про встановлення батьківства, відсутність будь-яких ознак того, що К. за життя визнавав заявницю своєю дочкою або піклувався про неї чи надавав фінансову підтримку, а також відсутність листування К. з матір'ю заявниці.

Суд повторив, що допустимість, належність та доказова сила доказів або тягар доказування є насамперед предметом регулювання національного законодавства та національних судів (див. ухвалу щодо прийнятності у справі *Tiemann v. France and Germany* (ухв.), №№ 47457/99 та 47458/99, ECHR 2000-IV; рішення у справі *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy* [ВП], № 38433/09, § 198, ECHR 2012; та рішення у справі *Kaminskas v. Lithuania*, № 44817/18, § 50, від 4 серпня 2020 року). Він дійшов висновку, що у цій справі мотиви районного суду, його оцінка доказів та загальних обставин справи не були ані свавільними, ані явно необґрунтованими. Крім того, процес прийняття рішень, якщо розглядати його в цілому, був справедливим і забезпечив заявниці необхідний захист її інтересів, як того вимагає стаття 8 у справах про встановлення батьківства (див. рішення у справі *Mifsud v. Malta*, № 62257/15, § 59 in fine, від 29 січня 2019 року).

Підсумовуючи, позов заявниці був належним чином розглянутий національними судами, які визнали наявні докази недостатніми для встановлення батьківства. Заявниця, яку представляв адвокат, мала процесуальні можливості для обґрунтування свого позову, але не скористалася ними. За цих обставин

і з огляду на субсидіарну роль Суду та свободу розсуду, надану національним судам у таких питаннях, не можна стверджувати, що Держава порушила свої позитивні зобов'язання за статтею 8 Конвенції під час розгляду позову заявниці про судове визнання її стверджуваного походження від батька.

З цього випливає, що заява є явно необґрунтованою і має бути відхилена відповідно до пунктів 3(а) та 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 12 лютого 2026 року, оприлюднена 12 березня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Заяви стосувалися «перевірки на доброчесність» (megbízhatósági vizsgálat) певних категорій державних службовців відповідно до Закону № XXXIV від 1994 року про поліцію (далі – Закон про поліцію).

Заявленою метою перевірки на доброчесність є боротьба з корупцією та контроль за дотриманням професійних обов'язків шляхом виявлення правопорушень. Перевірка на доброчесність була запроваджена в Угорщині у 2011 році з метою боротьби з корупцією та моніторингу виконання професійних обов'язків, встановлених законом, трудовим договором або колективною угодою. Ця процедура регулюється розділами 7-7/D Закону про поліцію. Вона може здійснюватися Національною службою захисту (далі – НСЗ), органом внутрішнього нагляду поліції, відповідальним за запобігання злочинності та виявлення злочинів, під наглядом прокурора. Під час перевірки на доброчесність НСЗ працює під прикриттям, створюючи умови для неналежної поведінки, які виникають або можуть виникнути в процесі виконання посадових обов'язків.

Спочатку цей захід був спрямований переважно на певні правоохоронні органи, такі як поліція, пенітенціарна служба або Служба національної безпеки. Поправка до Закону про поліцію 2020 року (зокрема до підпунктів 7(1)(b)(ba) та (bb)), яка набула чинності 1 січня 2021 року, поширила сферу застосування перевірки на доброчесність, серед іншого, на всіх працівників бюджетних установ (költségvetési szervek), що перебувають під керівництвом або наглядом Уряду чи члена Уряду, а також на медичних працівників. До розділу 7(1)(b)(ba) Закону про поліцію були внесені подальші зміни, які набули чинності 25 травня 2022 року та обмежили сферу застосування цього заходу всіма працівниками міністерства або будь-якої іншої організації, очолюваної Міністром внутрішніх справ, і всіма працівниками бюджетних установ, що перебувають під керівництвом або наглядом Міністра внутрішніх справ.

Перший заявник був лікарем-травматологом у міській лікарні. Другий, третя та четверта заявники були працевлаштовані в різних державних установах, підпорядкованих Міністру внутрішніх справ, на момент набрання чинності поправками до Закону про поліцію, прийнятими у 2020 та 2022 роках, які поширили сферу застосування перевірки на доброчесність, серед іншого, на всіх працівників бюджетних установ, що перебувають під управлінням або наглядом Міністра внутрішніх справ. Другий заявник працював експертом в Управлінні освіти, тоді як третя та четверта заявниці були державними службовцями: перша працювала консультантом з питань усиновлення, а друга – опікуном з питань захисту дітей (gyermekvédelmi gyám) у Будапешті.

У червні 2021 року заявники (перший заявник самостійно, а другий, третя та четверта заявники спільно) звернулися до Конституційного Суду з проханням скасувати положення Закону про поліцію, які розширили сферу застосування перевірок на добросовісність на їхні посади, стверджуючи, що вони порушують їхнє право на повагу до приватного і сімейного життя.

Скарга першого заявника була відхилена 29 листопада 2022 року (рішення № 3484/2022 (XII.20.) АВ), а скарга другого, третьої та четвертої заявників була також відхилена 6 червня 2023 року (рішення № 3313/2023 (VI.21.) АВ).

Конституційний Суд дійшов висновку, що у справі першого заявника оскаржуване втручання слугувало законній меті створення прозорості та вільної від корупції системи охорони здоров'я, забезпечення права громадян на здоров'я та рівного доступу до медичних послуг, викорінення неправомірної вигоди (подяк) та створення прозорості в суспільному житті. У справі другого, третьої та четвертої заявників Конституційний Суд послався на висновок незалежного експерта (*amicus curiae*) Міністра внутрішніх справ, згідно з яким наміром законодавця був моніторинг дотримання зобов'язань щодо поведінки та діяльності, а також професійних обов'язків, пов'язаних із виконанням завдань державної служби. У цій справі Конституційний Суд встановив, що оскаржуване втручання слугувало законній меті гарантування права на справедливу процедуру під час взаємодії з органами державної влади та забезпечення прозорості в суспільному житті.

Що стосується необхідності оскаржуваного заходу, Конституційний Суд визнав, що інструменти перевірки на добросовісність – «створення життєвих ситуацій» під час операцій під прикриттям та приховане спостереження – були єдиним засобом переконатися у тому, що медичні працівники дотримуються положень, які забороняють прийняття будь-якої неправомірної вигоди. Суд навів аналогічні міркування щодо державних службовців.

Щодо пропорційності заходу, Конституційний Суд по суті постановив, що Держава має значний ступінь свободи у визначенні змісту трудових відносин, враховуючи суспільно важливу роботу, яку виконують працівники, і тому може висувати до них додаткові вимоги для забезпечення того, щоб така робота виконувалася законно і неупереджено. Діяльність медичних працівників також регулювалася публічним правом, оскільки їхній статус був змінений Законом № С від 2020 року «Про службові правовідносини у сфері охорони здоров'я», і ці зміни набули чинності 1 березня 2021 року. З цієї дати медичні працівники могли працювати лише в рамках «службових правовідносин у сфері охорони здоров'я» (*egészségügyi szolgálati jogviszony*). Медичні працівники, працевлаштовані за новою системою, як і державні службовці, не брали активної участі у формуванні змісту правовідносин. Обидві категорії працівників могли лише вирішувати, продовжувати чи ні свою роботу на нових умовах, передбачених законом,

повністю усвідомлюючи наслідки. У випадку медичних працівників відмова від підписання нового контракту призводила до припинення їхніх трудових відносин в силу закону. Конституційний Суд також зазначив, що перевірки на добросовісність підлягали ретельному нагляду щодо їх законності з боку прокуратури, включаючи оцінку їх необхідності та пропорційності.

Заявники скаржилися на те, що можливість піддавати їх заходам негласного спостереження під час перевірки на добросовісність порушувала їхнє право на повагу до приватного і сімейного життя за статтею 8 Конвенції.

Зважаючи на схожий предмет заяв, Суд вважав за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

Оцінка Суду

(a) Загальні принципи

Суд повторив, що приховане відеоспостереження за працівником на його або її робочому місці повинно розглядатися, як таке, що становить значне втручання у приватне життя працівника (див. рішення у справах *Antović and Mirković v. Montenegro*, № 70838/13, § 44, від 28 листопада 2017 року, та *Köpke v. Germany* (ухв.), № 420/07, від 5 жовтня 2010 року). Навіть якщо збирання та зберігання персональних даних щодо використання телефону (таких як дані про трафік і місцеперебування) без відома відповідної особи відрізняється за своєю природою від перехоплення повідомлень, це становить втручання у здійснення права особи на повагу до її приватного життя та кореспонденції у розумінні статті 8 Конвенції (див. рішення у справі *Ben Faiza v. France*, № 31446/12, §§ 66-67, від 8 лютого 2018 року).

Загальні принципи, які визначають, коли негласні заходи спостереження, зокрема перехоплення повідомлень, можуть бути виправданими за пунктом 2 статті 8 Конвенції в інтересах національної безпеки або в контексті кримінальних розслідувань чи запобігання злочинам, були детально викладені у справі *Roman Zakharov v. Russia* [ВП] (№ 47143/06, §§ 227-34, 236, 243, 247, 250, 257-58, 275, 278 та 287-88, ECHR 2015).

У своїй прецедентній практиці щодо перехоплення повідомлень під час кримінальних розслідувань Суд розробив такі мінімальні вимоги, які мають бути закріплені в законі з метою уникнення зловживання владою: (i) характер правопорушень, які можуть бути підставою для видання наказу про перехоплення; (ii) визначення категорій осіб, чиї повідомлення можуть бути перехоплені; (iii) обмеження тривалості перехоплення; (iv) процедура, якої необхідно дотримуватися для вивчення, використання та зберігання отриманих даних; (v) запобіжні заходи, яких необхідно вжити під час передачі даних іншим сторонам; та (vi) обставини, за яких перехоплені дані можуть або повинні бути

стерті чи знищені (див. рішення у справах *Weber and Saravia v. Germany* (ухв.), № 54934/00, § 95, ECHR 2006-XI, та *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiiev v. Bulgaria*, № 62540/00, § 76, від 28 червня 2007 року).

У справі *Roman Zakharov* (згаданій вище, § 231) Суд підтвердив, що ті самі шість мінімальних гарантій застосовуються також у випадках, коли перехоплення здійснювалося з міркувань національної безпеки; однак, визначаючи, чи порушує оскаржуване законодавство статтю 8, він також брав до уваги процедури отримання дозволу, обсяг і тривалість заходів негласного спостереження, механізми нагляду за їх виконанням, наявність механізмів повідомлення та засоби правового захисту, передбачені національним законодавством (див. згадане рішення у справі *Roman Zakharov v. Russia*, § 238; рішення у справах *Centrum för rättvisa v. Sweden* [ВП], № 35252/08, §§ 249-51, від 25 травня 2021 року; та *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom* [ВП], № 58170/13 та 2 інші, §§ 335-37, від 25 травня 2021 року).

(b) Застосування загальних принципів до цієї справи

Суд зазначив, що з моменту запровадження у 2011 році, категорії осіб, які підлягають перевірці на добросовісність відповідно до Закону про поліцію, поступово розширювалися, і тепер включають, серед іншого, за деякими винятками, усіх працівників закладів охорони здоров'я, що утримуються Державою або органами місцевого самоврядування, та всіх працівників різних державних органів, очолюваних або таких, що перебувають під керівництвом чи наглядом Міністра внутрішніх справ.

Як зазначив Уряд, метою цих законодавчих змін було зниження рівня корупції серед державних службовців, а також вимагання чи прийняття неправомірної вигоди у сфері надання медичних послуг. Суд визнав відданість національних органів влади боротьбі з корупцією та їхні зусилля, спрямовані на створення прозорості на державній службі, зокрема шляхом викорінення довготривалої практики надання та прийняття неправомірної вигоди (подяк) у державній системі охорони здоров'я.

Перевірка на добросовісність є методом, який може бути ефективним як для запобігання, так і для переслідування корупції. Однак, відповідно до позиції Управління ООН з наркотиків і злочинності та UNICRI, Суд вважав, що такі перевірки не можуть використовуватися без розбору і повинні ґрунтуватися на оперативній інформації, яка свідчить про те, що відповідний працівник або працівники можуть бути корумпованими.

Угорське законодавство, вочевидь, не відповідає цій вимозі. Відповідно до чинного законодавства (як це визначено в Законі про поліцію та Урядовій постанові № 194/2022 (V.27)), перевірка на добросовісність може застосовуватися до всіх осіб, що належать до груп, перелічених у розділі 7(1)(ba)-(be) Закону

про поліцію, без розмежування. Немає жодної вказівки щодо підстав або міркувань, на основі яких може бути призначена така перевірка на добросовісність. У зв'язку з цим Суд зазначив, що відповідно до розділу 7/A(2) Закону про поліцію, перевірка на добросовісність може проводитися не лише стосовно поіменно визначених осіб, але й щодо осіб, чия особа на момент винесення наказу ще невідома. Це ще більше підтверджує невибірковий характер призначення перевірок на добросовісність.

Уряд не пояснив невибірковий характер аналізованих заходів і не надав релевантних та достатніх аргументів на підтвердження їх необхідності.

Навіть попри те, що керівник НСЗ повинен надати обґрунтування для призначення перевірки на добросовісність, проста вимога до органів влади наводити підстави для застосування заходу, аргументуючи його необхідність, не відповідає критерію оцінки необхідності (див. рішення у справі *Szabó and Vissy v. Hungary*, № 37138/14, § 71, від 12 січня 2016 року). У національному законодавстві немає вказівок на те, що НСЗ повинна надавати підтверджувальні матеріали або достатню фактичну базу для застосування перевірки на добросовісність та будь-яких супровідних заходів негласного збирання інформації. Це дозволило б прокуратурі, як органу нагляду, переконатися, чи відповідає призначений захід вимозі «необхідності в демократичному суспільстві», як це передбачено пунктом 2 статті 8 Конвенції, включаючи те, чи є він пропорційним законним цілям, які переслідуються, перевіривши, наприклад, чи можна досягти цих цілей за допомогою менш обмежувальних засобів (див. згадане рішення у справі *Roman Zakharov v. Russia*, § 260).

З огляду на вищезазначене, Суд дійшов висновку, що законодавство, яке регулює перевірки на добросовісність, позбавлене належних гарантій проти розширення сфери можливого негласного спостереження за межі того, що є суворо необхідним для захисту демократичних інститутів.

Стосовно наявності будь-яких механізмів повідомлення та засобів правового захисту, передбачених національним законодавством, Суд повторив свій попередній висновок про те, що питання подальшого повідомлення про заходи спостереження нерозривно пов'язане з ефективністю засобів правового захисту (див. згадані рішення у справах *Weber and Saravia v. Germany*, § 135; *Roman Zakharov v. Russia*, § 286; та в контексті кримінального переслідування, рішення у справі *Klaudia Csikós v. Hungary*, № 31091/16, § 60, від 28 листопада 2024 року). Суд вважав суттєвим те, що зацікавлена особа лише інформується про факт проведення стосовно неї процедури перевірки на добросовісність та її припинення, не отримуючи доступу до жодних подальших деталей самої процедури. Національне законодавство також не дозволяє особі бути поінформованою про те, чи застосовувалися під час процедури перевірки на добросовісність будь-які заходи негласного збирання інформації. Ці прогалини

в системі повідомлення роблять об'єктивно складним для відповідної особи подальше звернення за правовим захистом щодо застосування зазначених заходів. Таким чином, національне законодавство позбавлене важливої гарантії проти незаконного або свавільного використання перевірок на добросовісність чи спеціальних засобів спостереження (див. рішення у справі *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiiev*, № 70078/12, §§ 90-91, від 11 січня 2022 року; та згадане рішення у справі *Roman Zakharov v. Russia*, § 288).

У світлі вищевикладеного не вбачалось, що заявники мали ефективний доступ до незалежного та неупередженого органу, який мав би юрисдикцію розглядати будь-яку скаргу стосовно незаконної перевірки на добросовісність або негласного збору розвідувальної інформації, незалежно від повідомлення про те, що такі заходи мали місце (див. згадане рішення у справі *Klaudia Csikós*, § 61).

Вищевикладених міркувань достатньо для висновку Суду про те, що положення Закону про поліцію щодо перевірки на добросовісність і використання негласного спостереження, яке вона може передбачати, не задовольняють вимог статті 8 Конвенції, оскільки національна законодавча база не відповідає вимозі «якості закону» та не може гарантувати, що втручання, які з неї випливають, обмежуються тим, що є «необхідним у демократичному суспільстві». Відповідно, ЄСПЛ визнав порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 3 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася недоліків у нормативно-правовій базі, яка дозволяла впровадження «агентів під прикриттям» до приватних організацій та представників «вільних професій».

Відповідно до нормативних актів, прийнятих у 2008 році та змінених у 2018 році, Державне агентство національної безпеки Болгарії (далі – Агентство) могло, за рішенням свого керівника, направляти «агентів під прикриттям» до приватних організацій або серед представників «вільних професій». Ці «агенти під прикриттям» приховували лише те, що вони працюють на Агентство, але не мали дозволу використовувати методи або обладнання для прихованого спостереження, і в Болгарії їх розглядали як відмінних від «таємних агентів». Асоціація-заявник звернулася з проханням про судовий перегляд цих нормативних актів, стверджуючи, що за відсутності ефективних гарантій щодо використання таких агентів, вони дозволяли зловживання та непропорційне втручання у права, захищені статтею 8 Конвенції. Адміністративні суди позов асоціації відхилили.

Оцінка Суду

Суд зазначив, що питання про те, чи порушує наявність відповідних нормативних актів – які дозволяють Агентству направляти «агентів під прикриттям» у приватні організації – права асоціації-заявника, передбачені статтею 8 Конвенції, складається з двох підпитань. Перше питання полягає в тому, чи може діяльність «агента під прикриттям», з огляду на її особливості, у принципі порушувати такі права. Якщо відповідь на це перше питання є ствердною, то друге питання полягає в тому, чи може асоціація стверджувати, що вона є потерпілою від такого втручання лише через саме існування цих положень.

Надаючи відповідь на питання чи може діяльність «агента під прикриттям» порушувати права асоціації-заявника, передбачені статтею 8 Конвенції, ЄСПЛ зазначив таке.

По-перше, «агент під прикриттям», який проник до асоціації, безсумнівно міг би отримати дані про «листування» асоціації у значенні пункту 1 статті 8 Конвенції. Як впливає з практики Суду, цей термін охоплює усі види приватних повідомлень, незалежно від їхнього змісту чи форми – усні повідомлення, листи, телефонні розмови або електронний обмін. Зокрема, включає дзвінки, зроблені з офісних телефонів або отримані на них, а також робочі електронні листи. Він також охоплює комунікацію юридичних осіб. Втручання у «листування» могло відбуватися не лише в момент його надсилання або отримання, а й згодом, шляхом доступу до носія – фізичного чи електронного – на якому воно зберігалось.

Не було надуманим припущення, що (i) агент під прикриттям, який проник до організації, міг використати своє становище для отримання такого доступу у спосіб, який був би неможливим для сторонньої особи, та що (ii) такий оперативник, будучи співробітником Агентства, повідомляв би про свої висновки Агентству набагато охочіше, а також більш послідовно та систематично, ніж представник громадськості або викривач, керуючись почуттям громадянського обов'язку чи навіть законодавчо встановленим обов'язком.

По-друге, «агент під прикриттям», який проник до асоціації, ймовірно, також матиме довгостроковий доступ до її офісу чи інших приміщень. Згідно з практикою Суду, зареєстрований офіс юридичної особи, її філії та інші ділові приміщення можуть вважатися «житлом» цієї юридичної особи у значенні статті пункту 1 статті 8 Конвенції.

Відповідно, проникнення «агента під прикриттям» до асоціації означало б втручання як у її право на повагу до «листування», так і до її «житла» у значенні пункту 1 статті 8 Конвенції. З огляду на наведене Суд дійшов висновку, що було б зайвим встановлювати, чи використання «агента під прикриттям» стосовно асоціації також становило б втручання у її право на повагу до її «приватного життя», якщо таке існує.

Розглядаючи питання, чи може асоціація-заявник вважатися потерпілою від втручання у права, гарантовані статтею 8 Конвенції, лише у зв'язку з існуванням положень щодо «агентів під прикриттям», ЄСПЛ виходив із такого.

Принципи судової практики щодо того, коли заявники можуть вважати себе потерпілими від втручання у свої права, передбачені статтею 8 Конвенції, лише через існування національних законів або практики, що дозволяють таємне спостереження, були однаково застосовними до таких ситуацій, як ця, де таємність відповідного спостереження досягалася не шляхом повного приховування від об'єкта спостереження факту його проведення (як це сталося, наприклад, у випадку прихованого перехоплення повідомлень або використання обладнання для прихованого спостереження, такого як приховані камери чи пристроїв для запису), а шляхом систематичних заходів, розрахованих на те, щоб просто приховати, що співрозмовник об'єкта спостереження, який інакше був би відкритим, насправді був оперативним співробітником, який систематично використовував або маніпулював своїм становищем чи стосунками для отримання інформації. У таких ситуаціях особи, на яких було спрямовано таке спостереження або які зазнали його впливу, так само не були про це обізнані.

Сфера застосування цих положень була такою, що теоретично будь-яка неурядова організація в Болгарії могла стати об'єктом таких розвідувальних та контррозвідувальних заходів і, отже, потенційно зазнати впливу цих положень. Крім того, не існувало ефективного засобу правового захисту, який міг би розвіяти підозри серед широкої громадськості щодо можливого зловживання Агентством своїми повноваженнями щодо використання «агентів під прикриттям».

Зокрема, спеціальний засіб правового захисту, запроваджений у 2009 році для стягнення відшкодування за незаконне використання «спеціальних засобів спостереження», не застосовувався до «агентів під прикриттям». Решта засобів правового захисту також були неефективними.

Відповідно, Суд дійшов висновку, що саме існування нормативних актів – які з 2018 року дозволяли впровадження «агентів під прикриттям» у приватні організації – можна розглядати як втручання у права асоціації-заявника відповідно до статті 8 Конвенції, без необхідності встановлювати, чи існував ризик проникнення таких агентів у цю асоціацію з огляду на його конкретну ситуацію.

Щодо рівня гарантій Суд наголосив, що головна вимога полягає в тому, що будь-яка система прихованого спостереження має передбачати ефективні гарантії – зокрема механізми контролю та нагляду – які забезпечать захист від властивого їй ризику свавілля та зловживань і гарантують, щоб втручання у права, захищені статтею 8 Конвенції, обмежувалося межами, які є «необхідними у демократичному суспільстві».

Загальні принципи, що стосуються прихованого спостереження, були однаково застосовні до таких ситуацій, як ця, коли таємність спостереження забезпечувалася за допомогою заходів, спрямованих на приховування того факту, що співрозмовник об'єкта спостереження, який за звичайних обставин був би відкритим, насправді був оперативним співробітником, який використовував або маніпулював своїм становищем чи зв'язками з метою отримання інформації для використання владою. Ступінь втручання, що виникає внаслідок застосування цієї методики спостереження, у даному випадку не обов'язково був меншим, ніж той, що супроводжує перехоплення повідомлень, – зокрема тому, що такі оперативники також могли отримати доступ до змісту повідомлень об'єкта спостереження. Згідно з практикою Суду, вирішальним фактором для оцінки того, який рівень гарантій був необхідний щодо конкретного методу стеження, є ступінь втручання у права, передбачені статтею 8 Конвенції, який він спричиняє, а не його технічне визначення. Водночас конкретні вимоги, що впливають із цих принципів, можуть потребувати коригування з урахуванням відмінностей між втручанням, пов'язаним із використанням «агента під прикриттям», та ступенем втручання, пов'язаним з іншими методами прихованого спостереження, такими як перехоплення повідомлень.

Щодо способу розгляду гарантій Суд зазначив, що у справах, подібних до цієї – у яких заявник скаржився абстрактно на систему, що дозволяла таємне спостереження, а не на конкретні випадки такого спостереження – відповідні національні закони мали бути ретельно вивчені в тому вигляді, в якому вони існували на момент розгляду заяви Судом, а не на момент її подання. Крім того, оцінка того, чи забезпечували відповідні закони ефективні гарантії проти зловживань, мала ґрунтуватися не лише на їхньому змісті «на папері»,

а й на фактичному функціонуванні відповідного режиму спостереження, а також на наявності або відсутності доказів того, що ним зловживали.

Нормативне регулювання 2008 року щодо використання «агентів під прикриттям», та зміни 2018 року до нього, були офіційно опубліковані, відповідно загальнодоступними. Однак Суд дійшов висновку, що вони не відповідали мінімальним гарантіям від свавілля та зловживань, які вимагаються статтею 8 Конвенцію, у таких аспектах:

– Широке визначення підстав для залучення «агентів під прикриттям», та сфер, у яких вони могли бути задіяні, у поєднанні зі способом прийняття рішення про таке залучення, могли призвести до свавілля та зловживань. Теоретично будь-яка особа або приватна організація в Болгарії могла опинитися під наглядом таких агентів, що становило б істотне втручання в право на приватність, зокрема можливий стримуючий ефект на громадянську активність. Проблемою була не сама по собі широта сфери потенційної діяльності таких агентів, а відсутність будь-якого ефективного незалежного контролю щодо можливого свавілля.

– Не існувало жодних часових обмежень щодо використання «агентів під прикриттям». Отже, таких агентів теоретично можна було залучати на невизначений термін – доти, доки Агентство вважало, що існує «доведена оперативна необхідність» у їх використанні.

– Процедура залучення таких агентів, не видавалася здатною забезпечити їх використання виключно у випадках, коли це є «необхідним в демократичному суспільстві». Хоча, згідно з нормативним регулюванням, «агент під прикриттям» може бути залучений у разі «доведеної оперативної необхідності», а така необхідність існує, якщо статутні завдання Агентства неможливо виконати іншим способом, у них не вказано, які саме фактори керівник Агентства повинен враховувати під час оцінки цих питань. Отже, не було жодних гарантій, що «агенти під прикриттям» будуть залучатися лише тоді, коли це дійсно необхідно та пропорційно в кожному конкретному випадку. Також не існувало чіткої вимоги щодо належного фіксування Агентством результатів оцінки таких питань, що дозволило б згодом ефективно перевірити рішення про залучення «агента під прикриттям».

– Не існувало жодних механізмів ефективного контролю за діяльністю або роботою «агентів під прикриттям», що могло призвести до свавілля та зловживань, а також до корупції чи зловживання владою з боку самих «агентів під прикриттям».

– Врешті, національне законодавство не передбачало ефективних засобів правового захисту у випадках незаконного або необґрунтованого використання «агентів під прикриттям».

Суд також звернув увагу на відсутність у національному законодавстві будь-яких положень щодо повідомлення про використання «агента під прикриттям» і те,

що особи, яких це могло стосуватися, не мали, як видається, можливості отримати інформацію про застосування таких агентів. Хоча саме по собі це не обов'язково було проблемою (оскільки розкриття інформації про роботу «агента під прикриттям» у певній організації в багатьох випадках неминуче давало б підказки щодо особи цього агента або навіть фактично рівнозначно розкриттю його особи), це обмежувало можливості таких осіб звернутися за правовим захистом. Крім того, Суд зауважив, що в нормативних актах не містилося жодних положень щодо зберігання, доступу, вивчення, використання, передачі та знищення даних, отриманих за результатами діяльності «агентів під прикриттям». Хоча за відсутності будь-яких зауважень сторін з цього приводу Суд не мав наміру детальніше розглядати це питання, він зазначив, що, навпаки, всі питання, пов'язані з даними, отриманими за допомогою «спеціальних засобів спостереження», регулюються відносно детальними положеннями – і що, попри це, різні прогалини в цих положеннях змусили його дійти висновку, що такі дані можуть бути використані не за призначенням для цілей, які мало пов'язані з передбаченою законом метою, з якою вони були зібрані.

Хоча не було доказів того, що всі вищезазначені недоліки правового регулювання мали фактичний вплив на використання «агентів під прикриттям» у Болгарії, оскільки таке використання за своєю суттю було таємним і у відкритому доступі не було жодної інформації про це, відсутність доказів свавілля чи зловживання не могла бути вирішальною. Крім того, зміни, внесені у 2018 році, дозволили «агентам під прикриттям» проникати до приватних організацій та «вільних професій».

Таким чином, Суд дійшов висновку, що національні положення щодо «агентів під прикриттям» не відповідали вимозі щодо якості закону та не були здатні обмежити втручання у права, захищені статтею 8 Конвенції, внаслідок залучення таких агентів, до рівня, що є «необхідним у демократичному суспільстві».

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

MORAWIEC v. Poland (№ 46238/20)

Обставини справи

Заявниця, Beata Morawiec, є громадянкою Польщі, яка народилася у 1964 році та проживає у місті Libertów (Польща).

Пані Morawiec є суддею Краківського окружного суду (і ексголовою цього суду) та Президентом Асоціації суддів Themis. Під головуванням заявниці асоціація брала активну участь у публічній дискусії щодо реорганізації судової системи. Окрім того, в минулому заявниця була членкинею Національної ради суддів та заступником директора Національної школи судової влади та прокуратури.

У листопаді 2017 року тодішній міністр юстиції звільнив заявницю з посади голови Краківського окружного суду, заявивши у пресрелізі, опублікованому на вебсайті Міністерства юстиції, що заявниця не забезпечила належного нагляду за адміністративною діяльністю цього суду, та вказав на низьку ефективність його роботи.

Незабаром після цього заявниця подала цивільний позов проти міністра юстиції, вимагаючи вибачень за зміст цього пресрелізу, який, на її думку, зашкодив її репутації. У січні 2019 року Варшавський окружний суд задовольнив позов заявниці. Після відхилення апеляційної скарги у 2021 році міністру було наказано опублікувати вибачення перед заявницею та сплатити певну суму на користь благодійної організації.

У вересні 2020 року прокурор Департаменту внутрішніх справ Державної прокуратури звернувся до Дисциплінарної палати Верховного суду («DCSC») з клопотанням зняти імунітет з пані Morawiec з метою притягнення її до кримінальної відповідальності за низку скоєних злочинів. Прокурор стверджував, що заявниця отримала мобільний телефон від обвинуваченого у кримінальному провадженні в обмін на ухвалення рішення на його користь, а також що вона отримала державні кошти за написання звіту, якого насправді ніколи не писала.

12 жовтня 2020 року DCSC у складі одного судді зняла з заявниці імунітет, відсторонила її від виконання обов'язків судді та зменшила її заробітну плату на 50 %.

7 червня 2021 року Апеляційна палата DCSC у складі трьох суддів скасувала рішення першої інстанції та відмовила у знятті імунітету з заявниці. Колегія відхилила аргументи заявниці про те, що DCSC не була «судом, встановленим законом», але визнала, що докази, наведені прокурором, були недостатніми для обґрунтування кримінальних обвинувачень проти неї.

Незабаром після цього пані Morawiec відновила виконання своїх судових обов'язків, та їй було виплачено утриману частину заробітної плати. Термін її відсторонення від посади становив 235 днів.

Посилаючись, зокрема, на пункт 1 статті 6 Конвенції, пані Morawiec скаржилась, що DCSC не відповідала вимогам «незалежного та безстороннього суду, встановленого законом», а також що рішення DCSC порушили її право на повагу до приватного життя за статтею 8 Конвенції та право на свободу вираження поглядів за статтею 10 Конвенції.

Оцінка Суду

Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

ЄСПЛ зауважив, що сторони не дійшли згоди щодо того, чи зберегла пані Morawiec статус потерпілої з огляду на те, що негативні наслідки для пані Morawiec після ухвалення Апеляційною палатою DCSC рішення більше не зберігалися.

Однак скарга пані Morawiec стосувалася не матеріальної справедливості розгляду справи в DCSC, а стверджуваного недотримання цим органом вимог щодо «суду, встановленого законом».

З огляду на це, а також враховуючи, що умови визнання порушення Конвенції та його усунення є кумулятивними ЄСПЛ виснував, що за конкретних обставин справи пані Morawiec рішення від 7 червня 2021 року не позбавило її статусу потерпілої стосовно її скарги за статтею 6 Конвенції.

Як і в попередніх справах, так і щодо цієї Суд зазначив, що DCSC, яка розглядала справу пані Morawiec, не була «судом, встановленим законом».

Тому ЄСПЛ дійшов висновку про порушення статті 6 Конвенції.

Щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції

ЄСПЛ зауважив, що зняття імунітету з пані Morawiec та її подальше відсторонення від виконання обов'язків судді дуже суттєво вплинули на її приватне життя, і ці заходи становили втручання в її право на повагу до приватного життя.

Суд наголосив, що відповідне рішення було ухвалено органом, який не можна вважати «судом» у розумінні Конвенції, незважаючи на чітку вимогу Конституції про те, що таке рішення має ухвалювати суд.

Отже, було порушено статтю 8 Конвенції.

Щодо стверджуваного порушення статті 10 Конвенції

ЄСПЛ вказав, що справу пані Morawiec слід розглядати на тлі реорганізації судової системи в Польщі.

Як суддя та Президент Асоціації суддів Themis, пані Morawiec публічно висловлювала свої погляди щодо законодавчих реформ, пов'язаних із судовою системою, та впливу цих реформ на функціонування судів. Принаймні з січня 2018 року вона була однією з найвідвертіших критиків урядових реформ, що зачіпають судову систему, серед польських суддів.

Суд зазначив, що заходи, які призвели до зняття з неї імунітету та відсторонення її від посади, були ініційовані прокурорами, які безпосередньо підпорядковувалися Генеральному прокурору, який також був Міністром юстиції, та що асоціація, яку очолювала пані Morawiec, у своїх публічних заявах безпосередньо критикувала цю особу, навіть закликаючи його до відставки.

Суд дійшов висновку, що існували очевидні докази наявності причинно-наслідкового зв'язку між реалізацією пані Morawiec свого права на свободу вираження поглядів та рішенням DCSC про зняття з неї імунітету й відсторонення від виконання обов'язків судді. ЄСПЛ погодився з аргументом заявниці, що ці дії були спричинені думками та критичними зауваженнями, які вона публічно висловлювала, виконуючи свої професійні обов'язки.

ЄСПЛ вкотре наголосив, що згадане рішення було ухвалено органом, який не можна вважати «судом» у розумінні Конвенції, а відтак втручання у право пані Morawiec на свободу вираження поглядів не можна було вважати законним.

Вжиті органами влади заходи можна охарактеризувати як стратегію, спрямовану на залякування (або навіть придушення голосу) пані Morawiec у зв'язку з поглядами, які вона висловлювала на захист верховенства права та незалежності судової влади. Суд дійшов висновку, що зазначені заходи мали «охолоджувальний ефект», оскільки вони, ймовірно, стримували не лише пані Morawiec, а й інших суддів від участі у публічній дискусії щодо законодавчих реформ, що стосуються судової влади, та, загалом, щодо питань незалежності правосуддя.

Було констатовано порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 5 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Після прийняття Закону України «Про санкції» у 2014 році у відповідь на агресивні дії Російської Федерації Рада національної безпеки і оборони України у 2017 році ухвалила рішення про введення санкцій проти понад 400 фізичних та юридичних осіб у Росії, зокрема трьох російських компаній, що забезпечували функціонування веббраузера та пошукової системи, двох соціальних мереж і служби електронної пошти. На виконання цього рішення було прийнято Указ Президента. У зв'язку з цим українські інтернет-провайдери були змушені обмежити будь-який доступ до відповідних російських вебсайтів з території України. Дію обмежувальних заходів було продовжено двічі й вони продовжували діяти на момент ухвалення цього рішення, при цьому будь-який доступ до російських вебсайтів з території України був обмежений.

Перший заявник, який, як стверджується, був користувачем відповідних вебсайтів, безрезультатно оскаржив Указ у Вищому адміністративному суді України («ВАСУ»), який визнав, що Указ не стосувався самого заявника. Верховний Суд повернув його апеляційну скаргу, оскільки відмовив у задоволенні його клопотання про звільнення від сплати судового збору, а заявник не сплатив його.

Другий заявник, який є вихідцем зі сім'ї російського походження і має родичів, які проживають у Росії, не мав облікових записів у відповідних соціальних мережах, але стверджував, що використовував їх для отримання інформації про своїх родичів та друзів і для спілкування з ними. Він також використовував відповідну службу електронної пошти для спілкування зі своїм банком. Він не оскаржував Указ на національному рівні.

Третій заявник не пояснив, чи використовував він будь-які з обмежених російських вебсайтів та яким чином.

Четвертий заявник, адвокат, мав особисті облікові записи в заблокованих соціальних мережах й електронну пошту на заблокованому вебсайті та, як стверджується, використовував їх як для особистих, так і для професійних потреб, зокрема для поширення новин у сфері права та аналітичних матеріалів.

І третій, і четвертий заявники безуспішно оскаржували Указ у Вищому адміністративному суді, а потім у Верховному Суді як інтернет-користувачі.

Оцінка Суду

(1) *Другий та третій заявники* – Суд раніше розглядав справи, у яких заявники стверджували, що їхнє право на свободу вираження поглядів було порушено через неможливість отримати доступ до певних інтернет-послуг. Однак жодна з цих справ не стосувалася соціальних мереж, що є особливим сучасним явищем. Соціальні мережі були повсюдними та стали не лише засобом приватного спілкування, а й засобом отримання й обміну інформацією та іншим контентом, зокрема з метою його комерційного використання. Різноманітність соціальних

мереж з різними цілями та функціональними можливостями дозволяла людям знайти ті соціальні мережі, що їм найбільше підходять. Також було правдою, що, зайшовши на сторінку в соціальній мережі, людина опинялася під впливом різноманітної інформації та контенту в різних форматах і навіть могла раптово відчувати спонукання реагувати на контент різними способами.

Проте поширеність соціальних мереж та їх глибоке вкорінення в сучасному житті не означали, що втрата доступу до деяких із них автоматично давала право вважати себе потерпілим від порушення свободи вираження поглядів. Такий підхід суперечив би концепції права на подання індивідуальної заяви, яке контрастувало б з ідеєю *actio popularis*, і відкрило б шлях для мільйонів потенційних заявників.

Другий заявник не пояснив, як він мав технічну можливість спілкуватися через соціальні мережі, доступ до яких було обмежено, не маючи власного облікового запису. Хоча було неможливо перевірити, як ці соціальні мережі працювали на той час, здавалося, що особи, які не були зареєстровані, не могли переглядати сторінку користувача або здійснювати будь-які дії, отже, вони не могли бачити фотографії чи дописи, коментувати їх або писати повідомлення.

Навіть якщо припустити, що другий заявник був користувачем згаданих соціальних мереж, видавалося, що він не використовував їх для самовираження – він не був журналістом чи активістом громадянського суспільства й не брав участі в обговореннях чи акціях з питань, що становлять загальний інтерес. Він також не стверджував, що використовував ці мережі для отримання чи поширення будь-якої інформації з таких питань, зокрема у спілкуванні зі своїми родичами, або для підтримання культурних зв'язків із Росією як країною свого походження.

Оскільки другий заявник використовував згадані соціальні мережі лише для спілкування на суто приватні теми, його скарги не підпадали під поняття «свободи вираження поглядів» у значенні статті 10. Цей висновок також стосувався його використання російської електронної пошти, доступ до якої було обмежено, оскільки його скарга щодо цього чітко обмежувалася неможливістю використовувати його електронну пошту для спілкування зі своїм банком.

Цей самий висновок *a fortiori* застосовувався до третього заявника, який не надав жодної детальної інформації щодо використання ним заблокованих вебсайтів, окрім своєї заяви в провадженні на національному рівні про те, що він був їхнім «користувачем».

(2) Четвертий заявник – Уся Інтернет-послуга (вебсайт) – як соціальної мережі, так і електронної пошти, про які йдеться, – була обмежена й доступ до неї був неможливий без використання спеціальних технічних засобів. Це обмеження не становило повної заборони на доступ до Інтернету, але мало наслідком блокування доступу до особистих облікових записів та сторінок при підключенні з території України.

З 2014 року Україна стикалася з безпрецедентними викликами в історії Ради Європи. Війна сама по собі становила гостру й очевидну загрозу національній безпеці та громадському порядку. Вона вимагала швидкого прийняття широкого кола заходів на різних рівнях, у різних секторах управління та на різних етапах конфлікту, з урахуванням особливостей сучасної війни. Починаючи з 2014 року, збройний конфлікт між Росією та Україною тривав у вигляді воєнних дій різної інтенсивності, що у 2022 році завершилося повномасштабним вторгненням. Не тільки було майже неможливо підготуватися до певних безпрецедентних дій та подій, але й вимоги ситуації були такими, що вимагали далекосяжних і, часом, жорстких заходів для забезпечення виживання нації. Зокрема, конфлікт характеризувався широким використанням цифрової та інформаційної війни, а також засобів «м'якої сили». Використання Росією цих засобів було вивчено та визнано на різних рівнях, як на національному, так і на міжнародному, а також лунали заклики визнати та викрити російську дезінформацію й пропагандистську війну. По всій Європі було вжито різних заходів, зокрема для протидії дезінформації та пропаганді, включно з, як відправною точкою, викриттям дезінформації та пропаганди, введення заборон на в'їзд і санкцій, змін у законодавстві про ЗМІ.

Суд, як правило, був готовий врахувати, що конкретний контекст конфлікту може вимагати прийняття виняткових політичних рішень. Згадані інтернет-сервіси, які мали велику популярність в Україні, фактично контролювалися Урядом та службами безпеки Росії, а тому становили загрозу як для приватного життя користувачів, так і для державної безпеки. Використання «антиукраїнськими» спільнотами цих соціальних мереж було задокументовано; за допомогою цих інтернет-сервісів лунали заклики до повалення влади в країні або поширювалася інформація про місцеперебування та склад підрозділів Збройних сил України. Спроби українських органів влади видалити шкідливий контент, очевидно, виявилися марними. Водночас обмеження доступу до певних вебсайтів не було спрямовано безпосередньо на інтернет-користувачів, але вони за дуже короткий проміжок часу втратили безперешкодний доступ, зокрема, до своїх сторінок у соціальних мережах.

Четвертий заявник відвідував заблоковані вебсайти у 2019 та 2020 роках і не стверджував, що це вимагало будь-які додаткові витрат чи зусиль або що це було надто обтяжливим. Не видавалося, що Україна запровадила будь-які санкції за використання VPN чи інших технологій або за доступ до заблокованих вебсайтів.

Хоча четвертий заявник стверджував, що використовував обмежені соціальні мережі для просування себе як адвоката та правозахисника, він не надав жодної інформації щодо кількості своїх підписників або того, чому реклама через соціальні мережі була б ефективнішою або краще пристосованою до його ситуації, ніж інші методи, а також щодо того, як обмеження могло вплинути на його бізнес або чи дійсно він втратив свої ділові зв'язки або матеріали, опубліковані в Інтернеті, які, мабуть, також існували в інших електронних форматах. Крім того, він, очевидно, продовжував мати доступ

до заблокованих вебсайтів протягом тривалого часу після введення санкцій, хоча, знаючи, що доступ до них залишатиметься чинним щонайменше три роки, він міг би вжити заходів для забезпечення плавного переходу на інші платформи.

Згадані соціальні мережі та служба електронної пошти, як видається, багато в чому були схожими на інші наявні сервіси. Четвертий заявник не навів жодних детальних аргументів, які б свідчили про те, що особливості згаданих сервісів були унікальними або настільки істотно відрізнялися від аналогічних сервісів, що їхнє особисте використання було б необхідним для реалізації його права на свободу вираження поглядів. Крім того, він мав власний професійний вебсайт, сторінку в соціальній мережі Facebook, створену у 2016 році, а також облікові записи в соціальних мережах TikTok і Telegram.

(3) *Перший заявник* – Суд дійшов висновку, що першому заявнику не можна дорікати за оскарження Указу. Формулювання відповідних положень національного законодавства, що встановлюють конкретну процедуру оскарження нормативних актів державних органів та процедуру оскарження указів Президента, а також їхнє судове тлумачення у його справі залишали місце для сумнівів. Якби ці положення тлумачилися у поєднанні зі загальними положеннями, що гарантують право на судовий захист, йому не обов'язково було б зрозуміло, що його позов буде безуспішним. На це не вказувала й національна судова практика на той час. Однак він не продовжив розгляд своєї справи у Верховному Суді як суді останньої інстанції.

Перший заявник, по суті, стверджував, що він не мав жодного доходу й тому не міг сплатити судовий збір. У цілому, однак, він не пояснив, як він міг утримувати себе (або оплачувати інтернет), якщо він не працював або іншим чином не отримував доходу чи фінансової підтримки будь-якого виду. Крім того, ВАСУ відстрочив сплату судового збору, щоб забезпечити першому заявнику доступ до суду. Хоча інформації про те, чи сплатив заявник судовий збір, не було, суму, про яку йдеться (16 євро), не можна було вважати надмірною, якщо порівняти її, наприклад, із середньою місячною зарплатою (200 євро). Заявник не надав жодної інформації щодо розміру судового збору, який він мав сплатити за подання апеляційної скарги до Верховного Суду, який відмовився скасувати або відстрочити його сплату. Оскільки заявник не сплатив судовий збір, його апеляційна скарга не була розглянута.

Отже, не можна було встановити, що першому заявнику було несправедливо перешкоджено продовжувати розгляд його справи у Верховному Суді.

Висновок

Заяви визнано неприйнятними та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 3 березня 2026 року, оприлюднена 26 березня 2026 року та є остаточною.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

FLORIO AND BASSIGNANA v. Italy (№ 34324/15 та № 65192/16)

Обставини справи

Заявники, Mario Emanuele Florio, Monica Florio, Salvatore Florio (заява № 34324/15) та Luigi Bassignana (заява № 65192/16), є громадянами Італії, які народилися відповідно у 1941, 1971, 1973 та 1959 роках і проживають у містах Турін (Італія) та Аоста (Італія).

Заява № 34324/15

Заявників було обвинувачено у створенні злочинного угруповання, корупції та шахрайстві. Зокрема, їм інкримінували участь у схемі, яку в період з 1997 по 2005 роки організував прокурор, за якою група бухгалтерів надавала необґрунтовані консультаційні послуги прокуратурі.

18 січня 2010 року суддя з попереднього розслідування в Мілані засудив Mario Emanuele Florio до двох років і шести місяців позбавлення волі з відстрочкою виконання покарання. Monica Florio та Salvatore Florio отримали умовні покарання у вигляді одного року та шести місяців позбавлення волі.

Суддя також ухвалив рішення про конфіскацію майна заявників на суму, що дорівнює доходам від злочинів, пов'язаних з корупцією та шахрайством, та зобов'язав заявників відшкодувати органам влади завдані збитки.

Остаточний розмір збитків мав бути визначений у подальшому цивільному судовому провадженні.

За результатами розгляду апеляційної скарги заявників було зменшено їхні терміни відбування покарання, але інші аспекти рішення суду першої інстанції залишено без змін. Касаційну скаргу визнано неприйнятною.

На вимогу прокуратури голова регіонального відділення Рахункової палати 9 березня 2010 року ухвалив постанову про арешт майна заявників. 14 червня 2012 року ця палата постановила, що відповідальність заявників було встановлено, і зобов'язала їх виплатити Міністерству юстиції суму. Зрештою воно постановило, що заявники – разом із відповідним прокурором та секретарем з його офісу – мають виплатити суму, еквівалентну тим коштам, які вони отримали від прокуратури, як відшкодування матеріальної шкоди.

Заявники подали апеляцію. 19 червня 2014 року Перша центральна апеляційна судова палата Рахункової палати повністю підтвердила рішення регіонального відділення.

Підкреслюючи відмінності між кримінальним та компенсаційним провадженнями, Апеляційна палата дійшла висновку, що конфіскація в межах

кримінального провадження мала на меті покарання і, з цієї причини, конфісковані суми не можуть бути вираховані з суми відшкодування в межах компенсаційного провадження.

Заява № 65192/16

Luigi Bassignana, колишній державний службовець долини Аости, брав участь у відборі компаній для проведення екстрених державних реконструкційних робіт після повеней 2000 року. Його поведінка під час відбору призвела до дисциплінарного провадження та подальшого відсторонення від виконання обов'язків. Він подав у відставку 27 жовтня 2008 року.

У межах кримінального провадження, порушеного місцевою прокуратурою, заявника звинуватили в отриманні неправомірної вимоги за укладення контрактів на виконання робіт з певними приватними компаніями. У 2006 році він уклав позасудову мирову угоду з органом місцевого самоврядування, яка передбачала компенсацію за моральну шкоду та шкоду репутації, а також відшкодування витрат і видатків органів влади.

4 квітня 2006 року слідчий суддя засудив заявника до покарання у виді позбавлення волі строком на 1 рік 11 місяців і 10 днів із застосуванням умовного звільнення від відбування покарання, а також постановив конфіскацію доходів, одержаних унаслідок отримання неправомірної вигоди. Рішення набрало законної сили після відхилення Касаційним судом скарги заявника.

14 червня 2012 року Федеральний кримінальний суд Швейцарії визнав заявника винним у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, за повторне інвестування коштів, здобутих унаслідок отримання неправомірної вигоди. Суд призначив йому покарання у виді позбавлення волі строком на 10 днів із застосуванням умовного звільнення від відбування покарання, яке підлягало сукупному зарахуванню з покаранням, призначеним слідчим суддею в Італії.

Крім того, суд постановив конфіскацію грошових коштів, розміщених заявником на банківському рахунку в банку «Julius Baer» – тому самому рахунку, який був предметом конфіскації за рішенням італійського суду, – та скасував арешт щодо решти сум. Встановивши, що ці кошти є доходами, отриманими внаслідок окремих епізодів отримання неправомірної вигоди, вчинених в Італії, швейцарський суд зазначив, що така конфіскація не підлягає додаванню до конфіскації у розмірі 400 000 євро (EUR), призначеної італійськими органами, що будь-яке сумування має бути виключене, а доходи від отримання неправомірної вигоди підлягають поверненню до Італії.

Тим часом в Італії 18 червня 2008 року прокуратура ініціювала відкриття провадження проти заявника в регіональному відділенні Рахункової палати, вимагаючи відшкодування на користь регіону збитків, заподіяних злочинними діями заявника, які описано вище. При цьому вона визнала, що відшкодування

немайнової та репутаційної шкоди вже було здійснено, у зв'язку з чим обмежила свої вимоги відшкодуванням майнової шкоди.

Рішенням від 12 грудня 2008 року регіональна палата Рахункової палати зобов'язала заявника відшкодувати шкоду та сплатити судові витрати, а також встановила, що органи влади зазнали шкоди, еквівалентної сумі отриманих заявником неправомірної вигоди, оскільки практика свідчить, що компанії зазвичай перекладають такі витрати на органи влади шляхом підвищення вартості своїх послуг.

Як заявник, так і прокуратура оскаржили це рішення.

Рішенням від 2 липня 2015 року Друга центральна апеляційна судова палата Рахункової палати задовольнила апеляційну скаргу прокуратури та відхилила апеляційну скаргу заявника, що змінило його покарання йому на шкоду. Суд також відхилив прохання заявника про вирахування конфіскованих сум із суми компенсації, що підлягає виплаті, визнавши, що ці два заходи не мають однакового характеру. Мета конфіскації полягала у покаранні, тоді як компенсація призначалася для відшкодування збитків органам влади.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції заявники стверджували, що втручання у їхнє право власності було непропорційним, зокрема з огляду на сукупний ефект заходу конфіскації в межах кримінального провадження та рішення Рахункової палати про сплату компенсації.

Оцінка Суду

Насамперед, з огляду на схожий предмет заяв, Суд визнав за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

Суд зауважив, що рішення Рахункової палати мали належне правове підґрунтя, а саме загальні норми, які передбачають обов'язок відшкодування шкоди, завданої протиправними діями. Отже, ці рішення були «передбачені законом», як того вимагає стаття 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЄСПЛ вказав, що зазначені компенсаційні заходи також мали законну мету, оскільки були спрямовані на відшкодування шкоди, завданої органам влади внаслідок протиправних дій. Вони мали окрему мету, відмінну від мети конфіскації, яка, відповідно до судової практики, застосовної на момент подій, була спрямована на відновлення фінансового становища, що існувало до вчинення правопорушення. Той факт, що практика Касаційного Суду з цього питання згодом зазнала змін, не мав значення для розгляду цієї справи.

Щодо пропорційності цього заходу, Рахункова палата відхилила прохання заявників про вирахування сум, раніше конфіскованих кримінальними судами, із суми відшкодування, до виплати якої їх було засуджено. З цього слідувало, що сукупний ефект конфіскації та компенсаційних заходів дозволив Державі загалом стягнути суму, яка значно перевищує розмір шкоди, завданої відповідним органам влади. За таких обставин Суд наголосив, що оскаржувані заходи суттєво перевищили межі необхідного для відшкодування шкоди.

ЄСПЛ нагадав, що Конвенція не забороняє поєднання відновлювальних (компенсаційних) і каральних заходів. Однак у цій справі конфіскація була спрямована не лише на покарання заявників, а й на відновлення фінансового становища, що існувало до вчинення ними правопорушень, шляхом позбавлення їх незаконно отриманих доходів. У підсумку це поставило заявників у гірше становище, ніж те, в якому вони перебували до вчинення правопорушень. Таким чином, поєднання двох заходів перевищило межі необхідного для досягнення відновлювальної мети конфіскації. Рахункова палата ухвалюючи рішення покликала виключно на мету конфіскації як покарання, повністю ігноруючи її одночасну відновлювальну функцію.

Крім того, обґрунтування поєднання цих двох заходів виключно каральною метою першого з них не враховувало той факт, що кримінальні суди – роль яких полягала насамперед у покаранні і які відповідали за винесення рішень про конфіскацію – самі виключили таке поєднання. Окрім того, ЄСПЛ зазначив, що національні органи влади мали оцінити сукупний ефект двох заходів з урахуванням подвійної правової природи конфіскації.

У будь-якому разі ці міркування відповідали рішенням слідчого судді Мілана, згідно з яким слід уникати будь-яких поєднань, а також деякій відповідній національній судовій практиці. Зокрема, кримінальні суди тривалий час у своїх рішеннях не схвалювали такого поєднання, тоді як Рахункова палата, як правило, дотримувалася більш обмежувального підходу. Суд зазначив, що така різниця у підходах призводила до парадоксального результату, оскільки загальна сума, яку особа могла бути зобов'язана сплатити за результатами проваджень, залежала від послідовності здійснення цих проваджень. Якщо ж, як у цій справі, Рахункова палата ухвалювала рішення останньою, конфісковані суми не могли бути зараховані у рахунок відшкодування, і особа фактично сплачувала двічі.

З огляду на викладене ЄСПЛ встановив, що відмова зарахувати конфісковані суми у рахунок компенсації, яка підлягала сплаті, становила втручання, що поклато на заявників надмірний тягар. Національними органами не було здійснено жодної оцінки того, чи є повне поєднання цих двох заходів пропорційним поставленим цілям, а також не розглядалася можливість застосування менш обтяжливих заходів.

Відповідно було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку з відсутністю оцінки пропорційності сукупного ефекту конфіскації та компенсації.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 5 лютого 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Заявник працював державним службовцем й отримував пенсію за віком. Розмір його пенсії становив 1 869,33 грн на місяць, а заробітна плата – 1 654,90 грн на місяць.

Мінімальний прожитковий мінімум для працездатних осіб старше 18 років станом на 1 січня 2015 року складав 1 218 грн, а на 31 грудня 2016 року – 1 600 грн. Так, заробітна плата заявника була вищою за вказаний мінімальний прожитковий мінімум.

Закон України № 213-VIII від 2 березня 2015 року (набрав чинності 1 квітня 2015 року) призупинив до 31 грудня 2015 року виплату пенсій пенсіонерам, які працюють державними службовцями, та зменшив пенсії інших працюючих пенсіонерів на 15 %. Пізніше, згідно із Законом України № 911-VIII від 24 грудня 2015 року (набрав чинності 1 січня 2016 року), призупинення виплати пенсії заявника було продовжено до 31 грудня 2016 року. В результаті виплата пенсії заявника була відновлена 1 січня 2017 року.

Заявник скаржився до ЄСПЛ на порушення його прав, передбачених статтями 6 та 13 Конвенції, стверджуючи, що він не мав права оскаржити закон про призупинення виплати його пенсії до Конституційного Суду України або адміністративних судів. Крім того, він скаржився на порушення статті 8 Конвенції, оскільки зменшення доходу негативно вплинуло на його сімейне життя. Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, заявник скаржився, що призупинення виплати його пенсії було незаконним, оскільки Закон № 213-VIII суперечив Конституції України. З посиланнями на статтю 14 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 12 заявник також наголошував на дискримінації, оскільки його пенсія була призупинена, тоді як пенсії працюючих пенсіонерів, які не були державними службовцями, були зменшені лише на 15 %. Також заявник стверджував, що Президент, сорок п'ять депутатів, Верховний Суд, Омбудсмен та Парламент Криму можуть оскаржувати закони в Конституційному Суді України, а він – ні.

Оцінка Суду

Суд, який має виключне право визначати правову кваліфікацію фактів у кожній справі, що розглядається ним (див., серед багатьох інших рішень, рішення у справі *Radomilja and Others v. Croatia* [ВП], №№ 37685/10 та 22768/12, §§ 114 та 126, від 20 березня 2018 року), вважав, що скарги заявника за статтею 8 Конвенції та статтею 1 Протоколу № 12 підлягали розгляду у межах статті 1 Першого протоколу до Конвенції та статті 14 Конвенції.

У цій справі Суд вважав, що, оскільки зазначені закони набрали чинності 1 квітня 2015 року та 1 січня 2016 року відповідно, то ці дати слід враховувати для розрахунку шестимісячного строку за пунктом 1 статті 35 Конвенції.

Оскільки заявник звернувся зі скаргами щодо Закону № 911-VIII більш ніж через шість місяців після 1 січня 2016 року, Суд виснував, що така заява має бути відхилена як така, що подана з порушенням строків відповідно до пунктів 1, 4 статті 35 Конвенції.

Щодо призупинення виплати пенсії заявнику з 1 квітня до 31 грудня 2015 року на підставі Закону № 213-VIII, Суд зазначив, що сторони не заперечували, що такий захід слід вважати втручанням у майнові права заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Суд також зауважив, що не було доказів того, що Закон № 213-VIII був прийнятий у межах процедури, яка була незаконною, або що він не був доступним та передбачуваним. ЄСПЛ вважав, що вимога законності була дотримана.

Очевидно, призупинення виплати пенсії заявнику було здійснено внаслідок міркувань економічної політики та фінансових труднощів, з якими стикалася Держава. І хоча виплата пенсії заявнику була призупинена, він усе ж продовжував працювати державним службовцем і отримував заробітну плату, яка перевищувала мінімальний прожитковий мінімум.

Зважаючи на те, що Держава-відповідач має широкі межі свободи розсуду при збалансуванні спірних прав у зв'язку з економічною політикою, Суд вважає, що таке призупинення не можна вважати непропорційним щодо переслідуваної законної мети або таким, що покладає надмірний тягар на заявника. Тому Суд встановив, що ця частина заяви є явно необґрунтованою в розумінні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції.

Щодо покликання заявника на статтю 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, Суд вважав, що заявник не перебував у ситуації, яка б була істотно подібною до ситуації пенсіонерів, які не були державними службовцями.

Стосовно скарги заявника на те, що він не мав права оскаржити закон про призупинення виплати його пенсії до Конституційного Суду України або адміністративних судів, Суд нагадав, що стаття 6 Конвенції не гарантує права на доступ до суду, який має повноваження визнати недійсним або скасувати закон, прийнятий законодавчим органом. Крім того, Суд зазначив, що стаття 13 Конвенції не гарантує такого засобу правового захисту, який би дозволяв оскаржувати закони Договірної Держави перед національним органом на тій підставі, що вони суперечать Конвенції або еквівалентним національним нормам (див. рішення у справі *STEAG GMBH v. Germany*, № 10857/21, § 21, від 11 квітня 2023 року). Суд додав, що заявник не перебував у ситуації, яка була б істотно схожою на ситуацію державних органів або посадових осіб, і в результаті відхилив подану заяву на підставі пунктів 3 (а) та 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано непринятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 5 березня 2026 року, оприлюднена 26 березня 2026 року та є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася експропріації (примусового вилучення) муніципалітетом земельної ділянки заявників для потреб міста та виплати компенсації за таке вилучення.

Заявники володіли ділянкою землі площею приблизно 43,43 гектара в м. Вантаа, Фінляндія. Місцевий генеральний план землекористування для цієї території був чинним до 9 липня 2008 року, але й після цієї дати змінений не був. План передбачав віднесення приблизно 25 гектарів земельної ділянки до територій індивідуальної житлової забудови, близько 3,4 гектара – для послуг у сфері спорту та рекреації, приблизно 11,2 гектара – для місцевих зон відпочинку для мешканців міста та зелених зон, а також близько 3,7 гектара – для доріг загального користування. На момент розгляду справи для цієї території не існувало детального плану землекористування, і не було видано жодних дозволів на будівництво.

У 2007 році заявники уклали попередню угоду про продаж земельної ділянки приватній будівельній компанії. Угода передбачала ціну купівлі в розмірі 13 307 997,60 євро (EUR) і була чинною до 31 грудня 2010 року з можливістю продовження до 31 грудня 2011 року за умови розробки детального плану землекористування. Угода укладена не була.

У 2015 році місто Вантаа звернулося до Міністерства охорони навколишнього середовища із заявою про надання дозволу на експропріацію (примусове відчуження) цього майна з метою містобудівного розвитку. Місто зазначило, що основною метою політики землекористування є забезпечення можливості контролювати будівництво та ринок землі, а головною функцією управління земельними ресурсами – придбання земельних ділянок для майбутніх потреб містобудівного розвитку. Ще однією перевагою будівництва на власній землі міста було спрямування доходів від продажу землі на покриття витрат на міське будівництво.

У 2016 році Міністерство охорони навколишнього середовища надало дозвіл на експропріацію землі, і це рішення набуло статусу остаточного 14 листопада 2019 року. Міністерство визначило спірну земельну ділянку для цілей, зокрема, будівництва житлових будинків та доріг. Крім того, ця ділянка мала вигідне розташування поблизу національної дорожньої мережі та залізничної станції.

Заявники оскаржили це рішення в Гельсінському адміністративному суді, стверджуючи, *inter alia*, що не існувало суспільного інтересу, який би виправдовував експропріацію. Суспільний інтерес не вимагав від міста контролювати будівництво чи ринок нерухомості. Місто вже володіло значними земельними ресурсами.

Крім того, міська влада оголосила, що згодом продасть частину цих ділянок, а це означало, що вони не будуть використовуватися для суспільних потреб.

29 березня 2018 року Адміністративний суд Гельсінкі відхилив апеляцію заявників. Суд визнав, що земля була необхідна для міської забудови. Він постановив, що закон не обмежував право міста самостійно розпоряджатися своєю землею.

Заявники оскаржили це рішення до Верховного адміністративного суду, проте 14 листопада 2019 року він відхилив апеляції заявників.

4 березня 2020 року комісія з питань експропріації визначила розмір компенсації за земельну ділянку в розмірі 3 248 001 євро.

30 березня 2020 року місто виплатило заявникам компенсацію, і того ж дня право власності на земельну ділянку було передано місту.

30 жовтня 2020 року Земельний суд відхилив апеляцію заявників на рішення комісії щодо розміру компенсації. Заявники стверджували, що розмір компенсації слід збільшити з 3 248 001 євро до 13 307 997,60 євро. Однак Земельний суд зазначив, що вартість «необробленої землі» слід оцінювати на основі її потенційної вартості після забудови відповідно до майбутнього плану землекористування. Також зазначив, що існує практика Верховного Суду, згідно з якою при визначенні розміру компенсації слід враховувати будь-яке збільшення вартості забудови.

Водночас ціна купівлі, яку заявники узгодили у своїй попередній угоді з приватною компанією у 2007 році, не мала значення, оскільки вона ґрунтувалася на оцінці вартості в разі затвердження детального місцевого плану землекористування, тобто була розрахована так, ніби земля вже була відведена під забудову.

29 березня 2021 року Верховний Суд відхилив скаргу заявників на рішення Земельного суду.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, заявники скаржилися, що вилучення їхньої земельної ділянки було здійснено не в інтересах суспільства, а з метою отримання міською владою фінансової вигоди. Вони також стверджували, що розмір присудженої їм компенсації не відповідав ринковій вартості їхньої земельної ділянки. Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявники зазначили, що під час процедур експропріації їм не було забезпечено справедливого судового розгляду, оскільки міська влада штучно знизила вартість їхньої земельної ділянки, відмовившись від розроблення місцевого плану землекористування. Це означало заборону будівництва, що дало змогу муніципалітету придбати нерухомість заявників як земельну ділянку без потенціалу забудови. Згодом, після розробки детального плану землекористування, цю нерухомість можна було б продати з прибутком.

Оцінка Суду

ЄСПЛ наголосив, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції містить три окремі правила: перше правило, викладене в першому реченні першого абзацу, має загальний характер і проголошує принцип мирного володіння майном; друге, що міститься в другому реченні першого абзацу, стосується позбавлення власності та підпорядковує його певним умовам; третє, закріплене в другому абзаці, передбачає, що Держави мають право, серед іншого, контролювати користування власністю відповідно до загальних інтересів. Однак ці правила не є відокремленими одна від одної: друге і третє правила стосуються конкретних видів втручання у право на мирне володіння майном і, відповідно, мають тлумачитися у контексті загального принципу, встановленого першим правилом (див., наприклад, рішення у справах *Scordino v. Italy* (№ 1) [ВП], № 36813/97, § 78, ECHR 2006-V, *Kozacıoğlu v. Turkey* [ВП], № 2334/03, § 48, від 19 лютого 2009 року, та *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav Republic of Macedonia* [ВП], № 60642/08, § 98, ECHR 2014).

У цій справі не заперечується, що відбулося «позбавлення майна» в значенні другого речення статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Тому Суд повинен розглянути, чи може оскаржуване позбавлення бути виправданим відповідно до цього положення.

Щоб відповідати статті 1 Першого протоколу до Конвенції, «позбавлення майна» має задовольняти три критерії: повинне здійснюватися «на умовах, передбачених законом», що виключає будь-які довільні дії з боку національних органів влади; відповідати «інтересам суспільства»; а також забезпечувати справедливий баланс між правами власника та інтересами суспільства (див. рішення у справі *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [ВП], № 71243/01, § 94, від 25 жовтня 2012 року).

Суд зазначив, що в цій справі, безперечно, правова підстава експропріації відповідала першій умові. Втручання у права заявників було передбачене законом, оскільки воно ґрунтувалося на відповідних положеннях Закону про землекористування та забудову і Закону про експропріацію.

Щодо питання про те, чи відповідало втручання інтересам суспільства, Суд зазначив, що національні органи влади стверджували, що воно було здійснене з метою містобудівного розвитку. Заявники ж оскаржили правомірність мети експропріації.

Відповідно до системи захисту, встановленої Конвенцією, саме національні органи влади повинні провести попередню оцінку того, чи існує достатньо

важливий суспільний інтерес, який би виправдовував експропріацію приватної власності.

Поняття «суспільного інтересу» за своєю суттю є широким. Зокрема, рішення про прийняття законів щодо експропріації майна, зазвичай передбачає врахування політичних, економічних та соціальних аспектів. Суд визнав, що законодавчий орган користується широкою свободою розсуду під час проведення соціальної та економічної політики, і поважає його оцінку щодо того, що становить «суспільний інтерес», за винятком випадків, коли така оцінка є явно необґрунтованою.

Також ЄСПЛ наголосив, що надання повноважень на придбання земельних ділянок з метою реалізації місцевого плану землеустрою та забезпечення житлом у рамках державної економічної та планової політики, спрямованої на боротьбу зі шкідливою спекуляцією нерухомістю, як було встановлено, підпадають під поняття «суспільного інтересу». Подальша приватизація експропрійованого майна або його передача третій стороні не позбавляє цей захід «суспільного інтересу», оскільки Держава користується широкою свободою розсуду при реалізації економічної політики.

Суд зазначив, що утримання в резерві майна, експропрійованого для майбутніх потреб, навіть якщо це триває вже довгий час, не обов'язково є порушенням статті 1 Першого протоколу. Однак проблема за цим положенням виникає тоді, коли таке тривале утримання майна в резерві не може бути виправдане «суспільним інтересом» і коли протягом цього часу вартість майна суттєво зростає, а колишні власники позбавляються цієї вигоди. Стаття 1 Першого протоколу зобов'язує Держави-учасниці захищати громадян від зловживання повноваженнями щодо утримання земельних резервів, що фактично є муніципальною формою спекуляції землею, на шкоду їхнім інтересам.

Уряд стверджував, що Держава потребувала експропрійованої землі для містобудівних потреб. Місце розташування зазначеної земельної ділянки мало хороше дорожнє та залізничне сполучення. Суд не мав переконливих доказів для висновку, що ці підстави були явно позбавлені будь-якого розумного обґрунтування. Крім того, Суд встановив відсутність будь-яких ознак того, що місто набуло цю землю без реального наміру досягти своїх цілей розвитку в розумний строк, тим самим позбавивши заявників можливості скористатися зростанням вартості земельної ділянки.

ЄСПЛ констатував, що вилучення майна заявників було здійснено в інтересах суспільства.

Щодо пропорційності експропріації майна Суд наголосив, що вилучення майна без виплати суми, яка б розумно відповідала його вартості, зазвичай робить таке втручання у приватні права непропорційним. Розмір компенсації має визначатися на основі вартості майна на дату втрати права власності на нього. Така вартість нерозривно пов'язана з класифікацією або цільовим призначенням земельної ділянки на момент експропріації, а не з будь-яким подальшим статусом, наданим їй Державою.

ЄСПЛ зазначив, що при визначенні розміру компенсації національні органи влади врахували місце розташування, місцевий генеральний план землекористування, а також імовірну перспективу розроблення детального місцевого плану для цієї території в майбутньому. Суд не вбачав підстав для висновку про те, що розмір компенсації, призначеної за вилучення майна, був необґрунтованим.

ЄСПЛ дійшов висновку, що Держава діяла в межах своєї свободи розсуду й що вилучення майна заявників не поклало на них надмірного або непропорційного тягаря. Крім того, він вважав, що оскаржуваний захід забезпечив справедливий баланс між захистом права власності та вимогами суспільних інтересів, а тому був пропорційним.

З огляду на наведене Суд дійшов висновку, що скарга заявників за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції є явно необґрунтованою і що її слід відхилити.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Палатою 03 лютого 2026 року, оприлюднена 12 березня 2026 року та є остаточною.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

PETKANYCH AND OTHERS v. Ukraine (№ 55046/16 та 3 інші заяви – див. перелік у Додатку): неефективність розслідування неналежного виконання професійних обов'язків медичним персоналом, що призвело до смерті найближчих родичів заявників – порушення

DZYON v. Ukraine (№ 44249/17): неефективність розслідування смерті сина заявника, слідчого міліції, який помер на своєму робочому місці – порушення процесуального аспекту; відсутність порушення матеріального аспекту

PETRYK v. Ukraine (№ 11103/18): ненадання пояснення смерті сина заявника під час проходження військової служби та неефективність розслідування обставин його смерті – порушення

SHABRATSKYY AND SHABRATSKA v. Ukraine (№ 19234/18): ненадання пояснення смерті сина заявника та неефективність розслідування обставин його смерті – порушення

MUSINA AND OTHERS v. Ukraine (№ 48419/16): ненадання пояснення смерті родича заявника та неефективність розслідування обставин його смерті – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

MONAKHOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 36729/23 та 2 інші заяви): ненадання заявникам належної медичної допомоги під час тримання під вартою – порушення

VITKOVSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 16595/23 та 8 інших заяв – див. перелік у Додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективного засобу правового захисту у зв'язку з цим – порушення

TINYK-ZHUK v. Ukraine (№ 6928/25): непроведення ефективного розслідування жорстокого поводження, вчиненого приватними особами – порушення

CHORNYI AND OTHERS v. Ukraine (№ 20343/24 та 4 інші заяви – див. перелік у Додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективного засобу правового захисту у зв'язку з цим – порушення

TARANENKO AND OTHERS v. Ukraine (№ 1386/24 та 4 інші заяви – див. перелік у Додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективного засобу правового захисту у зв'язку з цим – порушення

REMEZ v. Ukraine (№ 25395/19): надмірна тривалість та неефективність розслідування жорстокого поводження із заявницею – порушення

PALYVODA v. Ukraine (№ 20901/19): жорстоке поводження із заявником з боку працівників поліції та неефективність відповідного розслідування – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

STROGUSH AND KROPACHEV v. Ukraine (№ 9673/25 та № 11144/25): надмірна тривалість тримання під вартою під час досудового розслідування – порушення

ZINCHENKO AND TAMTURA v. Ukraine (№ 46839/17 та № 74462/17): надмірна тривалість тримання під вартою під час досудового розслідування – порушення щодо другого заявника

KAGANOVSKYY v. Ukraine (No. 2) (№ 5694/19): відсутність належних гарантій щодо перебування в психоневрологічному інтернаті недієздатної особи – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

MARTYNOVSKIY v. Ukraine (№ 69358/13): надмірна тривалість провадження на національному рівні – порушення

ARBUZOV v. Ukraine (№ 22737/16): суди не виконали свого обов'язку розглянути та прокоментувати доводи, які мали вирішальне значення для результату розгляду справи – порушення

MOGYLA AND OTHERS v. Ukraine (№ 1129/18 та 2 інші заяви – див. перелік у Додатку): обмеження в доступі до суду; надмірна тривалість цивільного провадження та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу правового захисту у зв'язку з цим – порушення

VASHCHENKO AND TRETAK v. Ukraine (№ 42489/16 та № 74213/17): скасування остаточних та обов'язкових судових рішень у результаті їх перегляду Верховним Судом України на підставі судової практики, прийнятої після ухвалення цих рішень – порушення; порушення статті 1 Першого протоколу

NAYDYONOV AND VEDUTENKO v. Ukraine (№ 10479/16): заборона на проведення демонстрації біля Офісу Президента та судові провадження, пов'язані з цим – порушення щодо принципу правової визначеності; скаргу за статтею 11 визнано неприйнятною

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

GAZIN v. Ukraine (№ 43898/19): надмірна тривалість та неефективність кримінального провадження щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником – порушення

Стаття 11 Конвенції (свобода зібрань та об'єднання)

GATSKO AND PANOV v. Ukraine (№ 52709/13): притягнення заявників до адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення мирних зібрань – порушення

Стаття 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування)

BAVYCH v. Ukraine (№ 2393/17): заборона на виїзд за кордон через непогашення заявником заборгованості, встановленої рішенням суду – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (лютий – березень 2026 року). Рішення за період із 01.02.2026 по 31.03.2026. Відп. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Ю. В. Лаврович, Д. О. Штода, Т. Р. Цибульська, К. Д. Кузнецова, Є. В. Воронюк, В. А. Волошина, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2026. – 61 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>;

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://instagram.com/supremecourt_ua)

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua